

VSEBINA

I. S.: Oktober začetek šolskega leta . . .	141
Pozdrav škofovemu vikarju, msgr. Lojzetu Škerlu J. P.: Duhovnik in laik pri skupnem delu	142
Predsednik republike tudi med slovenskimi naselji B. M.: Uspavanka zate in zame	144
Stanko Janežič: Materina beseda	145
Franc Jeza: Tisto zadnje jutro (konec romana) . . .	146
Kondor: Tu quoque	147
Lojze Škerl: Kaj pravite vi? Vladimir Kos: V vijoličastem cvetu osata	148
Marijan Bajc: Demografske strukture v svetu	149
Pavel Fonda: Katoličani moramo iskati novih poti	150
Ognjenik: Slovenska pot . . .	151
Razgovor s ped. svetovavcem, prof. Miheličem	153
Radio	154
Saša Rudolf: Profili	156
Martin Jevnikar: Mauserjeva trilogija	156
Naši razgledi	157
Notranji dialog	159

Uredil
JOZE PETERLIN

Zunanja oprema
Klavdij Palčič

Revijo izdaja uredniški odbor: Stanko Janežič, Marij Maver, Franc Mljač, Sergej Pahor, Jože Peterlin, Maks Sah, Češčut Marija, Silvan Kerševan in Drago Štoka (odgovorni urednik).

Uredništvo in uprava: Trst, via Donizetti 3, tel. 23-779 — Pod-uredništvo v Gorici: SKAD

Cekovni račun 11/7019

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

Tiska tiskarna »Graphis«, Trst, ul. Sv. Frančiška 20, tel. 29-477

Ker je že začetek šolskega leta, ali smem poslati majhno prošnjo vsem našim učiteljem in profesorjem p. tja po naših šolah. Naučite mladino vsaj nekaj naših narodnih pesmi. Kolikor morete, a vsaj nekaj.

Bil sem z našo mladino v eni izmed počitniških kolonij. Ali verjamete, da niso znali naši slovenski otroci niti ene naše pesmi? Nešteto popevk znajo v vseh mogočih jezikih, a v slovenskem nobene. Koliko lepote je v naših pesmih, stoletja so naši predniki pozivljali svojo ljubezen do te lepote, naši otroci pa so jo zavrgli.

Tudi profesor, ki je šel na izlet z dijaki, mi je tožil, da niso znali zapeti slovenske pesmi. Slovenski dijak, študent, ki se uči o ljudski pesmi, o zbirateljih in pesnikih, pa vsega tega ne pozna. Zdi se mi porazno za našo mladino.

Zato prosim učitelje in profesorje petja, skušajte vzbuditi v mladini veselje do naše pesmi, odkrivajte ji lepoto naših melodij. Manj jim razlagajte note, pa več pojte. Naučite jih po posluhu, če ne gre drugače. Toda ne zamorite veselja s preobilico glasbene teorije.

In še pevovodje prosim, ustanovljajte mladinske zборе; cerkveni zbori pa gojite tudi narodno pesem in navdušujte s tem mladino.

Ne zavržimo bogate dediščine naših očetov in ne vrzimo biserov med smeti!

L. T., Trst

POSVET PROSVETNIH DELAVCEV

Dovolite, da izrazim veliko zadovoljstvo vseh, ki smo se v nedeljo, 16. oktobra udeležili posveta prosvetnih delavcev v Slomškovem domu v Bazovici. Rada bi to poudarila zaradi tega, da bi se drugič udeležilo še več zastopnikov. Prišli smo iz Rojana, Opčin, Barkovelj, Mačkovelj, Doline, Bazovice, Sv. Ivana, Boršta, Boljunca in centrale. Taki posveti so zelo koristni. Vsaj malo smo videli, kakšne načrte kdo ima, kaj potrebuje in kaj lahko nudi. Vsekakor pa je zelo prijetno, da si izmenjamo misli.

Če ni Slovenska prosveta sama opozorila na te skupne sestanke tudi drugih krožkov, bi to rada jaz storila. Če vas zadnjič ni bilo, pridite drugič, boste videli, da se ne boste kesali. In več zastopnikov naj pride!

Glavni odbor pa prosimo, da bi nas kmalu povabil na podoben sestanek.

Udeleženka

Gospod urednik!

Z veseljem sem letos ugotovil porast števila slovenskih otrok v prvih razredih osnovne šole. Končno, sem pomislil, so se naši ljudje spametovali. Včasih so nekateri mislili (žal, nekateri še danes), da delajo uslugo svojim otrokom, če jih pošljejo v italijansko šolo, češ da bodo tako lažje prišli do kruha. Čas pa tem ljudem ne daje prav. Neko nedeljo sem celo v tržaškem Piccolu naštel kar deset ponudb za delo, v katerih je bil postavljen kot prvi pogoj znanje slovenščine.

Poznam tudi primer, ko se je otrok slovenskih staršev javil na tak oglas. Znal je res slovensko. Toda delodajalec je zahteval od nje- ga spričevalo. In iz tega je bilo razvidno, da fant ni obiskoval slovenskih šol, zato ga gospodar ni sprejel v službo. Ali ni to smešno in poniževalno za otroka slovenskih staršev!

Pišite o tem in prepričite, da bi kdaj naši otroci grajali nas starše, češ, vi ste krivi, da ne znam slovensko!

S. K., Bazovica

STUDIJSKI DNEVI V DRAGI

Studijski dnevi katoliških izobražencev v Dragi so vzbudili veliko zanimanja, pa tudi veliko nerazumevanja. Nekateri časopisi so jih že v Trstu napačno tolmačili, a še bolj napačno gledajo nanje nekateri Slovenci v Ameriki in drugod.

Dobil sem pismo, ko me prijatelj iz Amerike sprašuje, kaj je vendar bilo v Dragi. Baje so dnevi izzveneli v čisto Kocbekovskem smislu.

Ne vem, kako naj bi to bilo. Odgovoril sem mu, da nisem slišal v Dragi besede o Kocbeku, pa ne zato, ker bi se bali izgovoriti to ime, ampak zato, ker ni bilo govora o tem. V programu, ki je bil predmet našega študija letos, se pač njega nismo nikdar dotikali.

Mislim, da je prav, da sem prijatelju tako odgovoril, ker je morda njemu in še komu kdo vrgel kost, da bi jo kdo glodal. A naše srečanje je bilo nepozabno. Zelo radi bi videli, da bi prišlo prihodnje leto na te študijske dni tudi nekaj rojakov iz Združenih držav, iz Argentine in drugih južnoameriških držav in več iz Slovenije in drugih predelov, kjer živijo. Toliko je vprašanj, ki jih moramo skupno reševati, jih pojasniti in priti do stvarnih in skupnih zaključkov.

Saj dovolite, da velja to pismo kar povabilo vsem, ki ga bodo brali!

Pred svetoivansko cerkvijo. Dijaki iz vseh slov. srednjih šol v Trstu so se udeležili službe božje ob začetku šol. leta

OKTOBER - ZAČETEK ŠOLSKEGA LETA

Prvi mesec šole je za nami. Z zadovoljstvom ugotavljamo življenjsko silo in trdno voljo naših družin. Vpisi v šolo nam dokazujejo, da živimo polno življenje. Na Goriškem in Tržaškem se je število učencev na osnovnih šolah dvignilo v primerjavi s preteklim letom. Srednje in višje srednje šole so zabeležile upad le za par učencev. Toda ta upad gre na račun pomanjkanja strokovnih šol. Samo na Tržaškem so lani končali srednjo šolo 104 učenci. V prve razrede višjih srednjih šol pa se jih je vpisalo le 99. Kje je ostalih 105? Iz neke okoliške vasi je odšlo kar pet deklet na gospodinjsko strokovno šolo v Avstrijo, ker je doma ni. Vemo, da vsi, ki so končali šolsko obveznost, ne gredo na višje srednje šole. Obiskovali pa bi triletne strokovne šole, če bi jih imeli. Anketa, ki je bila lani izvedena med učenci III. razreda srednje šole, je pokazala, da se je za obisk strokovnih šol izrazilo nad 50 učencev. Torej vsaj 50 učencev za I. razred strokovnih šol. Ker strokovnih šol nimamo, se vprašujemo, kam so šli ti učenci in kam je šlo še drugih 50.

Imamo strogi zakon, ki prepoveduje sprejemanje na delo mladine obojega spola pred dopolnjenim petnajstim letom. Ker pa velik del mladine končuje obvezno šolanje že pred 14. letom, nas zanima, kam naj ti učenci gredo po končani obvezni šoli? Tu stojimo pred socialnim vprašanjem, za katerega je družba odgovorna. So solidna podjetja, ki se strogo drže zakona in ne sprejemajo na delo pred 15. letom. Prav

POZDRAV ŠKOFOVEMU VIKARJU

msgr. LOJZETU ŠKERLU

Tržaški nadškof msgr. Anton Santin je imenoval v smislu koncilskega odloka o pastirski službi škofov msgr. Lojzeta Škerla za škofovega vikarja s posebno skrbjo za cerkvene zadeve Slovencev v tržaški škofiji.

Slovenci smo sprejeli to zgodovinsko pomembno odločitev gospoda nadškofa z velikim veseljem. Naše organizacije so poslale nadškofu zahvalo, gospodu vikarju pa prisrčne čestitke.

Gospodu škofovemu vikarju msgr. Škerlu, ki je z imenovanjem prejel oblast generalnega vikarja za slovenske cerkvene zadeve, želimo, da bi modro urejeval in vodil naše cerkvene razmere na tem ozemlju. Katoliški laiki ga bomo podpirali pri njegovem delu in mu vedno dajali na razpologo svoje moči. Srečni bomo, če mu bomo lahko v pomoč pri prerodu katoliškega življenja med nami.

»Mladika« mu še posebej dolguje zahvalo, saj jo je podpiral in spremljal od prve številke dalje in bil vedno njen zagovornik. Za njo je kot odgovorni urednik in sodelavec žrtvoval mnogo svojega časa. Žal nam je, da mora zaradi novih nalog uredništvo zapustiti.

Izražamo veselje slovenske javnosti, ko iz vsega srca msgr. Škerlu čestitamo in ga kot škofovega vikarja prisrčno in vdano pozdravljamo.

UREDNIŠKI ODBOR

DUHOVNIK IN LAIK PRI SKUPNEM DELU

Gotovo je nekaj edinstvenega, kako je slovenski človek na tem ozemlju podprl vse tiste, ki so gradili in še grade prosvetne domove. Kako je velikodušno pomagal. Žal, so šle te akcije mimo mnogih Slovencev neopaženo, zato pa so drugi, ki jim je pri srcu skrb za slovenstvo in vernost naših ljudi, toliko bolj in vneto priskočili na pomoč.

Zdi se nam, da bo zato treba tudi pri organizaciji prosvetnega dela in prosvetnega udejstvovanja računati le na del velikih idealistov, ki bodo delali po poklicnem delu še to zastojno večerno delo. Naši duhovniki, ki so se lotili iskanka sredstev za domove in prostore, so to storili zaradi tega, ker so čutili to potrebo, zato, ker laikov ni bilo, ki bi to opravili in zato, ker so duhovnikom naši ljudje najbolj zaupali. A zdi se, da se bodo morali zdaj vrniti k skrbi za oživitvev in razživitev življenja v naših prostorih.

To misel izraža tudi članek P.

Dalje str. 145

tako so učenci, ki na taka podjetja računajo in žele, da dobe pri njih zaposlitev. So pa tudi izkoriščevalci in takih ni malo, ki iščejo vajece na preizkušnjo, da jim delajo zastoj. Ko pa se ponudi prva priložnost, jih odslove in najamejo zopet druge. Kakšna bo bodočnost takih žrtev? Kdo je za to odgovoren? Imamo čuvarje javnega reda, nadzorstvo dela, sindikate, šolske oblasti, a vsi ti v danih primerih zatisnejo oči, češ, saj gre le za nekaj tednov, mesecev...

Ko govorimo o slovenski šoli, ne moremo mimo osamljenih primerov nezaupanja slovenski šoli. Saj se celo med učitelji in profesorji najdejo bele vrane, da je zanje slovenska šola dobra, za njihove otroke pa ne. Kakšna logika! Kaj naj sodimo o takih ljudeh?

Na slovenski šoli tudi ne moremo mimo težkega vprašanja dokončne pravne ureditve. Ko je leta 1961 izšel osnovni zakon za slovenske šole, je v zadnjem času izšla vrsta dekretov, ki dopolnjujejo osnovni zakon. Izšli so ustanovitveni dekreti za posamezne šole, določen je bil učni program za osnovne šole, predmetniki, učni in izpitni programi za srednje šole razne dopolnilne uredbe.

Čakamo pa še na stalno ureditev didaktičnih mest in mesta šolskega nadzornika za osnovne šole in na razpis učiteljskega natečaja za stalna mesta. Za srednje šole še ni organika, stolic in razpisa za stalna mesta. Za višje srednje šole so določeni organiki in stolice, ni pa razpisa zanje. Prav tako še ni urejen položaj šolnikov posebnega in prehodnega staleža. Ni še rešeno vprašanje usposobljenostnih in natečajnih izpitov. Tako večina šolnikov še po dvajsetih letih nima urejenega osebnega položaja in so še vedno na začetni stopnji. Na osnovi vseh določil si za slovenske šole ni še nihče mogel urediti svojega položaja. Le redki so bili deležni drobtin, ki so padle z bogatinove mize. K vsem tem težavam se še pridružuje čisto tehnično, a nič manj važno vprašanje šolskih knjig. Ko vidimo, kako razkošne so knjige naših sodržavljancev, se upravičeno vprašujemo, ali smo mi manj vredni? Se nam s takim postopanjem hoče ubijati narodna zavest in zvestoba slovenski šoli?

Tudi na tem področju si želimo poživljajočega vetra človečanstva, pravičnosti, primerne prožnosti, da bi bili obilnejše deležni družbenega razvoja in napredka tudi kot Slovenci. Zlo, ki nas tepe, je razlika med načeli in dejstvi; med tem, kar bi se moralo že davno izvesti pa se ne izvaja, in med tem, kar se daje po drobtincah in kapljicah, med zakonom in njegovo izvajanjem ali bolj neizvajanjem. Od tod zaskrbljenost, nemir, črnogledost vedno širšega obsega. Imamo zakon, imamo pravice z vsemi prilastki, toda otipljivega je malo, zelo malo: lex, sed dura — zakon, toda trd.

S. I.

PREDSEDNIK REPUBLIKE TUDI MED SLOVENSKIMI NASELJI

Ko je predsednik republike Saragat obiskal videmsko pokrajino, se je vozil tudi mimo naselij, kjer žive italijanski državljani slovenske narodnosti. Z vsem spoštovanjem so ga sprejeli in ga pozdravljali vsi prebivanci, saj gledamo v njem velikega demokrata in zagovornika ustavnih pravic in s tem enakopravnosti vseh državljanov.

Slovinci Beneške Slovenije in Kanalske doline so želeli gospodu predsedniku od blizu izreči svoje vdanostne pozdrave in ga prositi, da bi jim zagotovil rešitev njihovih želja, ki jih imajo kot narod.

Ker niso naši rojaki mogli v neposredni stik s predsednikom, so mu izrazili svoj pozdrav, svojo vdanost in svoje prošnje v posebni spomenici. Tem izpovedim se pridružujemo vsi Slovenci v Italiji.

Spomenica se glasi:

Spoštovani gospod predsednik!

Slovinci iz videmske pokrajine Vas ob Vašem obisku, ki ste ga namenili našim krajem ob stoletnici pripadnosti italijanski državi pristrčno pozdravljamo, Vam izrekamo dobrodošlico in Vam želimo prijetno bivanje med nami.

Gotovo ste, gospod predsednik, kot dolgoletni javni delavec z resnico raziskujočim duhom in občutljiv za tegobe ljudi, slišali tudi o nas, slovenskem prebivalstvu v videmski pokrajini.

1300 let prebivamo v teh krajih, od teh smo kar 800 let pripadali oglejskemu patriarhu in beneški republiki, ki sta priznavala še največ pravic in široko krajevno avtonomijo v sodstvu in upravi. V takih razmerah se je moglo gospodarstvo svobodno razvijati, prav tako se je mogla svobodno iz roda v rod prenašati slovenska govornica in zavest pripadnosti k tej jezikovni skupnosti.

Tradicionalna povezava z Benetkami, še sveži spomini na svoboščine, ki so jih bili daljni predniki deležni in ki jih je Avstrija pozneje odvzela, realistično upoštevaje gospodarske povezave goratih področij z ravninskimi predeli in tudi izbira mer absolutistično reakcionarno avstrijsko monarhijo ter z naprednimi idejami prežetim italijanskim preporodom, vse to je vplivalo, da so naši predniki na plebiscitu 22. oktobra 1866 strnjeno glasovali za Italijo, ki jim je zagotavljala uživanja največjih svoboščin in spoštovanje pravic.

Ko zgodovinsko ocenjujemo položaj človeka v družbi pred sto leti in pozneje, opravičujemo takratno pomanjkanje svoboščin in udeležbo omejenega števila državljanov pri odločanju o javnih zadevah z nizko stopnjo demokracije zaradi splošne zaostalosti in sorazmerno še vedno močnih konservativnih sil.

S podobnim opravičevanjem lahko gledamo na ravnanje, ki so ga bili deležni naši predniki od leta 1866 dalje. V obdobju združevanja Italije in konsolidiranja države same ni bilo razumevanja za pravice in potrebe drugih narodnosti v državi, zato je bila vsaka tudi plaho izražena zahteva glede pravic Slovencev, ocenjena kot nevarnost za državo in njeno celovitost. Naše ljudstvo je bilo v velikanski večini nepismeno, kar je bila

takratna značilnost tudi drugih predelov Italije, poleg tega je pripadalo manjši narodnosti, ki se v evropskem merilu še ni uveljavila.

Fašistična strahovlada, ki je zadala tudi Vam, gospod predsednik, mnogo trpljenja, je hotela s silo zatreti naš jezik. Pognala ga je iz cerkva, iz javnih lokalov in s trgov, pa tudi v družinah, med štirimi stenami, ga je hotela zadušiti.

Če torej še tako dobrohotno sodimo, kako se je našemu prebivalstvu krojila usoda do nastopa fašizma, in vidimo v krutosti fašizma njegovo notranjo zakonitost, ne moremo razumeti ravnanja, ki smo ga kot jezikovna oziroma narodnostna skupina deležni po drugi svetovni vojni.

Demokratska ustava Republike, ki je izšla iz odporne gibanja in katere sotovorec ste bili tudi Vi in ste, gospod predsednik, danes njen varuh, zagotavlja enakost vseh državljanov in varstvo jezikovnih manjšin ter njihovih posebnosti. Ta ustavna določila bi morala za nas Slovence v videmski pokrajini pomeniti prelom s preteklostjo glede uživanja narodnostnih pravic. Pa ni tako. V marsičem je naš položaj slabši, kot je bil pred 100 leti.

Znatno število naših bratov je zaradi opisanega stanja asimilacijski proces odtujil naši narodni skupno-

Eden revnih kmečkih domov

sti, ustrahovanje iz preteklosti je močno oslabilo pripravljenost našega prebivalstva, da bi javno pokazalo svojo jezikovno pripadnost in je še bolj zmanjšalo število tistih, ki so pripravljani terjati pravice; znano je, da so naši kraji najbolj pasivni dežele Furlanije - Julijske krajine, zato je porazni gospodarski položaj naših gorskih krajev pahnil v emigracijo najboljše moči: računamo, da jih je samo v zadnjih dvajsetih letih zapustilo domače ognjišče nad 15.000, kar predstavlja velik odstotek prebivalstva. Do skrajnosti je namerno skrčeno število duhovnikov slovenskega porekla v naših župnijah, pred 60 leti jih je bilo namreč 55, sedaj jih je samo 15 in to zdradi tega, ker v te kraje nameščajo italijanske duhovnike, ki ne znajo jezika vernikov, slovenske pa v Furlanijo.

Namesto, da bi strnjeno glasovanje za Italijo pred 100 leti prineslo izpolnitev najosnovnejših potreb prebivalstva, h katerim prištevamo v prvi vrsti izobraževanje v materinem jeziku, se namenoma mešajo pojmi o pripadnosti narodu, zato da vse odklonitve opravičujejo. Namesto, da bi bilo prebivalstvo naših področij nagrajeno za tolikokrat priznano in poudarjeno lojalnost italijanski državi, se tudi ta lojalnost izrablja za dokaz, da so naše želje in zahteve neupravičene.

Ne razumemo končno, zakaj se z nami, Slovenci Terske, Idrijske in Nadiških dolin, Režije ter Kanalske doline — ki je prišla v meje Italije 1918. leta — ravna drugače kot z goriškimi in tržaškimi Slovenci, ki jim,

na primer, zakon iz leta 1961 zagotavlja šole v materinem jeziku. Žal je bil predlog, da bi se omenjeni zakon razširil tudi na videmsko pokrajino, zavržen s pičlo večino glasov.

Gospod predsednik!

Posebno prijetno nam je in smo počaščeni, da Vas moremo pozdraviti kot najvišjega predstavnika Republike Italije in hkrati kot vztrajnega bojevnika za demokratične odnose med ljudmi in nasprotnika krivic in nasilja. Zaupajoč v Vaše vztrajne napore, da kot varuh ustave stalno opozarjate na njeno izpolnjevanje, in opirajoč se na Vaše demokratično prepričanje, pričakujemo, da boste s svojim ugledom odločilno pripomogli, da se prične urejati položaj naše narodnostne skupnosti v videmski pokrajini po ustavnih določilih in v duhu enciklike »Pacem in terris« pokašnjega Janeza XXIII.

Verjemite, gospod predsednik, da bo zadovoljitev najosnovnejših potreb naše skupnosti pripomogla k še večji poglobitvi zvestobe in lojalnosti njenih pripadnikov do države, ki naj temelji na najbolj plemenitih načelih demokracije in pravičnosti.

Z globoko vdanostjo in spoštovanjem!

V Cedadu, dne 19. oktobra 1966. leta.

ZA ODBOR SLOVENSKE SKUPNOSTI
V VIDEMSKI POKRAJINI
(Sledijo podpisi)

B. M.

Uspavanka xate in xame

Sredi oktoberske
noči
tiho mirno in spokojno
v daljnem drevju
dež drobi.
Brat popotnik
je zlezel
v šotor,
zleknil se,
podprl glavo,
a po strehi
drobno trka,
moči stezo,
gozd in travo:
jutri boš
ves dan
počival
jutri boš
ves dan
počival
si ves dan
podpiral glavo.

Dete v spanju
se nasmehne:
kaj da palčki
so na strehi
se sosedovi
se zbrali
in po sivih
starih skrljah
svoje kolo zaplesali?
Dete samo
z njimi raja,
drobne roke
jim podaja,
se priklanja
in se smeje
ter se stiska
pod odeje.

V daljnem drevju
v rdečem listju
kakor iz pravljičice
rosi.

Noč je sence
prebolela
v zadnjem murnčkov
tritri.

MATERINA BESEDA

Plaho je potrkala.

»Naprej.«

Vstopila je in povedala, da se vadi v pisanju. Študentka učiteljska je in rada bi slišala moje mnenje o njenih besednih poskusih. Nekaj drobnega ima s sabo in lahko prebere, če sem zadovoljen.

»Prosim,« sem dejal in prisluhnil.

Povedala je naslov »Materina beseda« in brala pol šolsko pol govorniško. Njen glas je bil poln iskrene topline.

»Menda mi je bilo pet let, ko sem prvič nastopila z deklamacijo drobne Gregorčičeve pesmi. Ploskali so mi in jaz sem gorela od sreče. Vsa dvorana je zvenela od polnosti pesnikove in moje besede.

Tistikrat sem prvič občutila lepoto slovenske besede.

Pozneje sem nastopila še mnogokrat. Materina beseda me je vse bolj polnila, posvečevala in skoro upijanjala.

V šoli mi je slovenščina bila najljubši predmet. Navadila sem se razločevati pristno od nepristnega.

Žlahtnost naše besede sem najpolneje zaznala ob branju slovenskih pesnikov in pisateljev. Srečanje z lepo knjigo je bilo zame vedno praznik.

Zato mi je tako drag naš vrt in gmajna za hišo in gozd na drugi strani doline.

Če sem le mogla, sem se umaknila šumu radia in televizije in smuknila s knjigo v roki v senco dobrih dreves. Od daleč ali tudi od blizu so mi družčino delali slavec in kos in lišček in ščinkavec in lastovka in ptice vsakršnih barv in glasov.

Slovenska beseda je ostala v srcu kot odmev nedopete pesmi in kot vonj dozorevajočih paštnov in sadovnjakov.

Kamorkoli me zanese pot, nosim zven lepote materine besede s seboj.

Moje srce je prepolno.

Spregovarila bom, pela bom, kričala bom.

Otroci, poslušajte.

Sopevajte, vsi mladci in starci.

Vsevdilj in na vek naj doni vsezvočje svete materine besede.«

»Lepo ste zapisali, gospodična,« sem spregovoril v tišino, ko je končala in me vprašujoče pogledala. »Še lepše ste občutili. Daj Bog, da bi po teh besedah tudi vse življenje delovali.«

»Upam, da bom.«

»Mnogo čitajte in se še vadite v pisanju. Morda se vam porodi tudi kaj večjega. Življenje je tako mnogolično in polno in tako zelo vabi k pisanju.«

»Ali lahko še pridem?« me je vprašala hvaležno in z zaupanjem.

»Prosim. Vesel bom vaše vztrajnosti in napredka.«

Ko je odšla, je v sobi in v mojem srcu še vedno donel mladostni odmev večno lepe materine besede.

Š. v oktobrskem Našem vestniku, ko pravi, da je na splošno »dobrotnikom bolj prav, da smo duhovniki osebno manj v ospredju v ekonomskih zadevah in da imajo v tem več kontrole laiki.« S tem gotovo tudi pisec ne misli, da bi laiki prevzeli skrb samo za materialno stran, ampak moramo prav gotovo z vsemi močmi pomagati pri pripravi prosvetnih prireditev, prosvetnih večerov, gledaliških predstav, predavanj in vsega drugega življenja, ki ga moramo razviti v naših prosvetnih dvoranah in v prostorih naših organizacij. Predvsem morajo pomagati duhovniku učitelji, profesorji, uradniki, a tudi delavci, ki imajo včasih velik smisel in velike zmožnosti. Saj je v resnici smešno, da pričakujemo od duhovnika, da naj piše celo strokovne članke o ladjedelništvu, ko je popolnoma jasno, da se ne more temu posvečati in biti strokovnjak v gospodarskih zadevah. Laiki ne smejo pustiti duhovnika v takih strokovnih zadevah na cedilu, da bi se moral ukvarjati še s tem. Nihče tudi ne more od njega zahtevati, da se pogloblja v taka vprašanja. Duhovnikovo poklicno delo je tako dragoceno in tako nepogrešljivo, da ga ne smejo motiti gospodarska vprašanja, posebno v času, ko tožimo, kako malo je duhovniškega naraščajo in moli-mo, da bi ga bilo več.

Morda bo kdo rekel, da sem nedosleden, ker pričakujem, da bo duhovnik skrbel za prosvetno delo. Tudi tu ne smemo pustiti duhovnika samega. Laiki mu moramo pomagati, ali bolje: duhovnik nam bo pomagal. Kajti tudi prosvetno in kulturno delo mora sloneti na ramenih laikov. Vendar je prosvetno udejstvovanje mnogo bližje duhovnikovemu poslanstvu kot pa gospodarstvo.

Na sestanku prosvetnih delavcev v Slomškovem domu v Bazovici je bila izražena velika skrb, kako vse narediti, da bodo zaživeli vsi naši domovi in vsi naši društveni prostori.

Zato ponovno vabimo, da se zbu-de slovenski katoliški laiki. Naj ožive naše krožke po farah.

Razbremenimo duhovnike, kot nam naroča koncil, da bo zaživelo prosvetno življenje v naših dvoranah in v naših krožkih.

J. P.

TISTO ZADNJE JUTRO

(KONEC ROMANA)

Po polnoči se je mati nenadno vsa prestrašena zbudila. Zdelo se ji je, da je Tine potrkal na okno in jo poklical.

Skočila je s postelje in stekla k oknu ter odgrnila zaveso.

»Tine, ali si ti?«

A nikogar ni bilo. Zunaj je bila še tema. Le daleč, še onkraj vasi so rezali noč ostri stožci luči in tipali preko polja. Tiščala je obraz k šipi. Tako živo je slišala v spanju Tinetov glas, da kar ni mogla verjeti, da ne stoji zunaj pod oknom. Napenjala je oči, da bi zagledala obrise njegove postave pod kapom. Za hip se ji je zazdelo, da ga vidi, a potem je videla, da ni nič. Le zazdelo se ji je tako. Stožci luči so tipali vedno bliže, osvetlili so že debla obcestnih jablan na drugi strani ceste. Takoj nato je zaslišala oddaljen ropot bližajočih se kamionov. Vedela je, da so vojaški, saj so pogosto, podnevi in ponoči, drveli po cesti mimo koč. Hlastno je odprla okno.

»Tine!« je tiho poklicala. »Tine! Beži! Nemci se peljejo!«

Nihče ji ni odgovoril. Tineta ni bilo. Vendar je ostala pri oknu, napenjala oči in ušesa in drgetala v mrzlem jutru. Kamioni so se bližali. Niso se menili za zatemnitev, žarometi so skoro pregnali noč. Svetli stožci so ob vsakem ovinku ceste zdrseli preko polja. Njihova svetloba je naglo drsela preko sten koč in jo razsvetlila z ostro in nemirno svetlobo. Mati se je stisnila k steni, da bi je ne videli s kamionov. Obšel jo je strah, ne da bi vedela, zakaj. Zdelo se ji je, da vozijo nenavadno naglo in tiho, brez hupanja in brez tistega brezskrbnega hrupa, ki so ga navadno povzročali.

»Bogve, če ne gredo spet nad partizane.« jo je spreletelo.

Ostala je pri oknu, dokler niso stožci luči ugasnili na činem nebu in ni ropot zamrl v daljavi med gozdovi. Nepremično je prisluškovala v noč, a ničesar več ni bilo slišati. Samo petelini so začeli peti v vasi in ura v zvoniku je počasi odbila štiri. Nagnila se je še skozi okno, še vedno ji je bilo težko verjeti, da je ni Tine poklical, nato pa je zlezla nazaj v posteljo in začela moliti rožni venec.

Proti jutru je spet malo zadremala, pa se je spet vzdramila vsa zmedena in prestrašena. Spet se ji je zazdelo, da jo je Tine poklical. Ni ji dalo miru, da ne bi vstala in še enkrat pogledala skozi okno in pred vrata. A nikogar ni bilo.

Danilo se je že, zato ni šla več počivat. Oblekla se je in se počasi napotila proti cerkvi. Nikogar še ni bilo v njej. Organist je pravkar odklepal vrata. V notranjosti je bilo še mračno, samo večna luč je tiho in živo

brlela pred glavnim oltarjem in beli prti oltarnih miz so se svetlikali v temini. Stisnila se je v neko klop in začela šepetaje moliti rožni venec. Zmolila je že vse tri dele, ko so začela rdeti visoka gotška okna. Pozvonilo je in novi nemški župnik je tiho in ponižno opravil mašo.

Po maši je še posedela v cerkvi. Zaupljivo se je ozirala v kip žalostne Matere božje in v podobo svete Terzike Deteta Jezusa, ki jo je posebno častila, in zdelo se ji je, da razumeta njen strah in njeno bolečino. Zaupala je v njuno priprošnjo in to upanje je nekoliko pomirilo njen strah. Zadnja je odšla iz cerkve. Druge ženice, ki so zahajale med tednom k maši, so se bile že porazgubile. To ji je bilo všeč, ni se rada spuščala v pogovor.

Ko se je počasi vračala proti koči, se ji je zazdelo, da vlada na vasi čuden nemir. Bilo je še zgodaj in vendar jo je dohitelo nekaj ljudi na kolesih. Tu pa tam so se pogovarjali ob dvoriščnih dvercah. Psi so lajali bolj kakor navadno. Nekje daleč so spet brneli kamioni.

Zunaj vasi so stali ljudje v majhnih gručah ob cesti, gledali preko polja proti Boču, ki je bil še ovit v rahlo meglo, in se tiho pogovarjali. Zdelo se je, da nekaj čakajo in poslušajo. Ni hotela vprašati, kaj, a nehote je prisluhnila tudi sama v hladno jutro, ki ga je zlatilo prvo sonce. Tu pa tam so še ležale lise snega med brazdami. Bil je čas oranja, toda ti ljudje niso prišli sem zaradi dela. Poznala jih je vse. Med njimi so bili otroci in taki, ki sploh niso imeli njiv.

Ko je tako tiho šla svojo pot, še vedno držeč rožni venec v roki pod svojo črno volneno ruto, katero ji je kupil Tine za svoj prvi zaslužek, je zaslišala tudi sama daleč v smeri proti Boču rafale strojníc. V tistem, ranem jutru jih je bilo dobro slišati. Njihovo suho drdranje je grozeče odmevalo med gozdovi. To je ni posebno vznemirilo, saj je bilo pogosto slišati streljanje iz tistih gozdov pod Bočem. Partizani in Nemci so se tam pogosto spopadli in vselej je bilo slišati dosti streljanja, včasih še več kakor danes.

Ni opazila, da ljudje gledajo za njo, ker se ni ozirala po njih. Ko pa je bila že skoro pri koči, je pritekkel za njo neki deček in ji napol z grozo, napol razvnet od velike novice in lastne predstave zaklical: »Teta, Nemci pa se streljajo z vašim Tinetom. Tri je že ubil. Prejle so jih peljali.«

»Jezus!« je zaklicala mati. Zavrtelo se ji je v glavi, bilo ji je, kakor da se ji zemlja izmika pod nogami. Vse se je zamajalo okrog nje. Deček se je ustrašil in jo gledal s prestrašenimi očmi. Toda mati je zbrala svojo voljo in odtavala v koč. Hodila je kakor v

megli, tipaje je našla kljuko. Potem se je sesedla na pručico ob štedilniku in nepremično obsedela. Ni mogla ne jokati, ne misliti in tudi ne moliti. Bila je kakor ohromela.

Mačka se ji je vila okrog nog, pa je ni videla. Končno je skočila mačka na štedilnik, podvila rep okrog nog in še sama tiho obsedela ter se meže, nepremično zazrla v gospodarico. Bilo je tiho, samo ura je tiktakala nenavadno glasno.

Potem so prišli po cesti mimo neki ljudje. Ustavili so se nekje blizu, od časa do časa je bilo slišati njihove pridušene glasove. Vedno več ljudi iz vasi se je moralo zbirati na cesti, ki je peljala mimo koč, da bi slišali oddaljeno streljanje in bili tako od daleč priče strahoti, ki se je dogajala nekje v gozdovih. Potem so se peljali mimo drugi na motornih kolesih in drdranje se je naglo oddaljevalo proti gozdovom, a še dolgo ga je bilo slišati. »Tja se peljejo. Gestapo,« je spreletelo mater.

Pokleknila je, se naslonila z glavo na rob štedilnika in skušala moliti, pa ni mogla. Namesto svetih besed so ji prihajale na misel posamezne podobe iz njenega življenja. Zdelo se ji je — kakor bi sanjala — da sedi za šivalnim strojem, mali Tinek pa se igra sam na tleh na sredi sobe in se tiho in resno pogovarja s svojimi preprostimi igračkami. Potem se ji je zazdelo, da sliši njegove nagle korake pred koč, ko teče iz šole, in spet njegovo resno, že moško hojo, ko hodi

po koči in si tiho in veselo požvižgava. Potem se ji je prikazala v mislih slika, o kateri je v dolgih letih, ko je študiral, toliko presanjala. Vesela, sončna junijska nedelja. Na vasi vihrajo na visokih drogovih zastave in pred vasio ter pred cerkvijo sta postavljena zelena slavoloka iz mladih smrek. Na njima pa piše »Pozdravljen bodi, novomašnik!« Zvonovi praznično zvonijo in ljudje se zgrinjajo od vseh strani, vsi veseli, vsi v najlepših oblačilih. Belooločena dekleta so kakor mlade neveste in vse prinašajo novomašniku v dar nageljne in rože. Cerkev je polna, orgle zabučne kakor še nikdar in pred oltar stopi on, Tinek, v mašniški obleki, z zlatim kelihom v roki, bled in lep. Mati se stiska nekje v množici in se skriva, sram jo je, da bi jo odkrili in častili kot novomašnikovo mater, a kljub temu je to najsrečnejši dan njenega življenja.

Vmes je slišati streljanje. Vse je tako tiho, čudno tiho, slišati je le streljanje, nekje od daleč. Celotne orgle so utihnile. Streljajo pa kar naprej. A mati ve: pred cerkvijo streljajo, Tineku na čast, ki daruje svojo prvo daritev, na čast njemu, ki ga danes posvečajo za mašnika.

Iz nezavesti jo je vzdramil uro pozneje kamion, ki je prihrumel mimo koč in na katerem so peljali okrvavljeno Tinetovo truplo. Z avtomobila je med vožnjo počasi kapljala kri na cesto in velika rdeča kaplja srčne krvi je padla v prah prav pred materino koč.

TU QUOQUE...

NASTOPATA: Ona in On.

PRIZORISČE: Kavarna v središču Trsta.

CAS: V začetku oktobra leta 1966, nekaj dni po začetku šolskega leta.

ON: (še zelo mlad, finih potez, nekoliko živčen in sanjnav; pride v kavarno z dežnikom v roki) *Adijo!*

ONA: (prav tako mlada, elegantna, tipična predstavnica slovenskega botegarskega sloja v Trstu, cvetoče okrogla; stoji pri vratih in motri ulico; vidi se, da nekoga pričakuje) *Čao! Te insegni anche quest'anno?*

ON: *Ja, suplentico imam.*

ONA: *Dove?*

ON: *V... Pa ti?*

ONA: *Come l'anno scorso: slovenščina, zgodovina, zemljepis e latin a... Ah, Paolo, finalmente! Čao! (stopi na cesto; Paolo jo poljubi na usteca in izgineta).*

ON: (izbere na kupu revij italijanski tednik, sede k mizi).

NATAKAR: *Caffè?*

ON: *Nero, prego!* (pogleda skozi vrata v mračno ulico, nato odpre revijo in poišče članek... odstavek na str. 23. Črkuje besede, ki jih zna na pamet. Na obrazu

mu je brati napetost, živčnost. Mir okoli njega je dražljiv. Vse v kavarni, okajeni strop, dim, zatohlost in vlaga, prazne belo pognjene mizice in prazni stoli in skodelica kave pred njim, vse spada kot v skrbno preštudirani gledališki prostor, prostor kot bi ga noben režiser na svetu ne znal ustvariti v teatru. V tem napetem, neprodušnem prostoru brez izhoda, brez resonance, je on kot ujet, nemočen, otopel in živčen hkrati, skoraj nerealen in vendar tako resnično živ in ranljiv. Bere.) *«Non comprendo come... Ne razumem, kako, da ne moremo poitalijančiti naših» državljanov na Južnem Tirolskem. Francija je v nekaj letih uničila italijanstvo Nizze, kjer ni več človeka, ki bi govoril italijansko; in stoletja prej je uničila italijanstvo Korzike, kljub uporabi Pasquale Paolija; zdaj, borih dvajset let po aneksiji, ni več nikogar ki bi govoril italijansko v Tendì in v Brigu. Tito je odpravil italijanski jezik na Reki, v Pulju in v Zadru »italianissimu«. Švica nam ogroža italijanstvo v Luzernu... In mi ne znamo doseči, da bi se govorilo italijansko na Opčinah, na Bazovici in toliko bolj v Nadiških dolinah...» (odloži revijo, pogoltne požirek črne kave in nervozno vzdihne. Nato se topo zazre na cesto, Zunaj dežuje.)*

KONDOR

ODGOVARJA LOJZE ŠKERL

ATEIZEM

Na kakšen način moramo pobijati ateizem?

St. Zj.

Koncilaska pastoralna Konstitucija »Cerkev v sodobnem svetu« pravi: »Zdravilo, ki ga naj uporabimo zoper ateizem, bomo našli v primernem oznanjevanju resnice in v vsem življenju Cerkve in njenih udov. Cerkev mora namreč Boga Očeta in njegovega učlovečenega Sina napraviti nekako navzočega in vidnega. Zato se mora pod vodstvom Sv. Duha neprestano prenavljati in očiščevati. To se bo doseglo predvsem s pričevanjem žive in dozorele vernosti, ki bo tako vzgojena, da bo mogla jasno uvideti težave in jih obvladati. Preodlično pričevanje take vernosti so dali in še dajejo mučenci. Ta vera mora razodevati svojo rodovitnost tako, da prepleta vse življenje vernih, tudi posvetno, in da nagiba verne k pravičnosti in ljubezni, zlasti do ubogih. Božjo prisotnost bo še posebej izpričevala bratska ljubezen vernih, ki se enodušno in skupno borijo za evangelij in nastopajo v znamenju edinosti.«

»Čeprav Cerkev popolnoma zavrača ateizem, vendar odkritosrčno izpoveduje, da so vsi ljudje, verni in neverni, dolžni sodelovati pri oblikovanju boljšega sveta, v katerem skupaj živijo, to se pa ne more zgoditi drugače, kakor z iskrenim in pametnim pogovorom. Cerkev pa obžaluje razlikovanje med vernimi in nevernimi, ki ga krivično uvajajo nekatere državne oblasti, ne priznavajoč osnovne pravice človeške osebe. Obenem zahteva za verne tisto dejavno svobodo, da bodo mogli na tem svetu zidati tudi božje svetišče; ateiste pa ljubeznivo vabi, da z odprtim srcem prisluhnejo tudi evangeliju.

Cerkev prav dobro ve, da njeno oznanilo ustreza

najbolj skritim željam človeškega srca, saj brani dostojanstvo človeškega poklica in vliva novo upanje tistim, ki dvomijo nad človekovim višjim poslanstvom. Evangelij ne samo ne ponižuje človeka, temveč mu prinaša luč, življenje in svobodo za napredovanje. Nobene druge stvari ni, ki bi mogla pomiriti človeško srce.«

VEROUK V ŠOLI

Ko sem prebiral »Izvestje srednjih šol za šolsko leto 1964-65«, sem se spomnil na to, kar ste v zadnji številki napisali o verouku v šoli. Zdi se mi, da se verouk le preveč omalovažuje. V Izvestju sem pogledal, kateri so bili kateheti in kakšno mesto zavzemajo med drugimi profesorji. Odkril sem, da so verouk poučevali 3 kateheti, 4 veroučitelji, 1 prov. profesor, 4 pov. profesorji in 1 letni suplent; odkril sem celo, da sta kateheta v seznamu profesorjev kar na zadnjem mestu. Zakaj ta razlika in zakaj naj bi spadali kateheti na zadnje mesto?

O. P.

Najlepši naslov za duhovnika, ki poučuje verouk, je katehet. Vsak katehet prejme ob začetku leta imenovanje kot »incaricato per l'insegnamento religioso«. Zdi se mi, da temu naslovu odgovarja slovenski »poverjeni profesor za verouk«. Ni še povsod sprejeta zahteva, da naj se katehetu prizna tudi habilitacija, ki jo praktično dà škofijska oblast, ko predlaga duhovnika za kateheta. Težava je predvsem v tem, ker prejme vsak katehet imenovanje za vsako leto posebej.

Zakaj bi moral biti katehet na zadnjem mestu v seznamu profesorjev, pa res ne vem. Še manj pa, če je sam verouk na zadnjem mestu. Morda smo tega krivi prav duhovniki sami.

VLADIMIR KOS, TOKIO

V vijoličastem cvetu osata

*Citronček
v vijoličastem cvetu osata,
Sončne strune odmevajo
zadnjikrat
v Karu-í-zawá,
v Karu-í-zawá,
skozi dvorane trav.*

*Citronček v vijoličastem cvetu
pred svatbo,
svatbo v vonju pod kupolo tajn.
Drevesa — temé natakariji —
z vrči šampanjskega nebá.
V stezi brez imena
zajoka v steklena polja
mačkica.*

*Davi so mamó strla kolesa
tam,
kjer igrajo golf.
V Karu-í-zawá.*

In veter brezdomec. In veter vohun.

*Ugasni leščerbo, zlati metulj!
pred mačkico, vso zamaknjeno
v toplo-dlakasti klic
gladu.*

*In veter brezdomec, in veter vohun, in
veter v službi neznanega
vrže brunce dežjá na tla,
da gradi večer
v Karu-í-zawá,*

*z žebli iz prozornih kovin,
z udarci črno-mehkih kladiv,
med popevko komaj slišnih špranj,
na zmeraj istem ogroddu
Odra Resničnosti.*

OPTIMUM PREBIVAVSTVA

Demografski razvoj v 19. stoletju je spremljal velik gospodarski razmah. Demografskemu razvoju v 20. stoletju pa naj bi se po mnenju nekaterih pridružilo veliko pomanjkanje. Preobljudenost naj bi bila velika nesreča, ki naj bi doletela človeštvo. Pri tem pa lahko omenimo, da se je pričel propad rimskega cesarstva prav takrat, ko se je pričelo zmanjševati njegovo prebivavstvo. Po drugi strani pa lahko navedemo tudi primere, ko se je pričelo veliko pomanjkanje prav takrat, ko se je dvignil indeks rodnosti. Spomnimo se na primer kitajske zgodovine, Nemčije okrog leta 1500, Irske v 19. stoletju in Rusije v prvem četrtletju tega stoletja.

Pojem optimum prebivavstva srečamo že pri Platonu, čeprav se ta beseda pojavi šele leta 1910 v Das Optimum der Befoelkerung Šveda Knuta Wicksella. Wicksell se sprašuje: »Kakšna je idealna gostota prebivavstva?« Optimum bi dosegli takrat, ko bi ne presegli neke določene gostote in ko bi ne padli pod neko določeno gostoto. To se pravi: ko je število prebivavstva pod optimumom, je demografski pritisk dobrodošel, ko pa število prebivavstva presega optimum, je vsakršni demografski razvoj škodljiv. Vprašati pa se moramo, kateri kriterij je merodajen pri presoji dobrodošlosti oz. škodljivosti demografskega razvoja. Ali je ta kriterij v razmerju z individualnim blagostanjem (splošni gospodarski cilj), ali z državno veličino (politični cilj), ali s splošno harmonijo (socialni cilj)?

Če je najvišji cilj gospodarske dejavnosti zadovoljitev materialnih potreb in blagostanja, tedaj bo optimum gostore prebivavstva tisti, ki omogoča največji narodni dohodek. Če družba zasleduje neki politični cilj (kot primer navedimo vojaško zmogljivost), bo morala odvzeti prebivavstvu vse dobrine razen tistih, ki so mu nujno potrebne za življenje. Vse ostalo bogastvo bo družba morala preusmeriti k začrtanemu si cilju.

Katoliška Cerkev odklanja gospodarski optimum in prav tako politični optimum. Edini kriterij pri določitvi optimuma je tisti, ki spoštuje moralni red in je v funkciji najvišjih ciljev človeštva.

ŽIVLJENJSKI PROSTOR

Ta pojem nas spominja na Hitlerjeve teme o življenjskem prostoru nemškega naroda. Kaj pomeni pravzaprav pojem življenjski prostor? Ko si ekonomisti zastavljajo gospodarski ali politični cilj, ki naj ju doseže družba, poudarjajo istočasno pravico te družbe do nekega življenjskega prostora, ki je potreben za dosego tistih ciljev.

Toda gospodarski prostor neke države ne more biti geografsko omejen, ker gospodarsko vplivnostno področje

lahko seže daleč preko meja Združenih držav in celo preko samega dolarskega vplivnostnega področja.

Če naj bo življenjski prostor neke države v sorazmerju z njegovo demografsko močjo, bi iz tega sledilo, da sama demografska rast dopušča sorazmerno teritorialno osvajanje. Tega koncepta so se poslužili ameriški pionirji pri prodiranju v Divji Zpad in pri iztrebljanju Indijancev. Ta teorija je bila zelo ljuba nacistom, kot smo že prej omenili.

Za katoliško Cerkev ima pravico do življenjskega prostora samo osnovna celica človeške družbe, tj. družina.

DIRIGIRANA DEMOGRAFSKA POLITIKA

Če hoče doseči kaka država večje ekonomsko blagostanje oziroma hoče razširiti svojo veličino s pomočjo demografskega razvoja, bo to lahko dosegla na več načinov: od sentimentalnih vzpodbud do nasilnih nastopov. Poveljevala bo številne družine. (Spomnimo se fašistične in nacistične prakse). Tudi kazensko pravo bo prikrojila tako, da bo kakršnokoli omejevanje rojstev strogo kaznivo. Močne družinske doklade in razne druge nagrade, ki bodo spremljale rojstvo, pa utegnejo biti dovolj šnja vzpodbuda novo in staroporočencem.

Če pa je država preobljudena, bodo odgovorni za demografska vprašanja ubrali čisto nasprotno pot. S strani mednarodnih forumov so tako prišla razna priporočila, ki naj omogočijo nadzorovanje rojstev (Birth Control). Nekatera teh priporočil pa so šla nedvomno predač, ker škodujejo človeškemu zdravju. Naj omejnimo samo splav.

Tudi v tem pogledu se katoliška Cerkev razhaja z obema konceptoma.

Prvemu konceptu tu očita predvsem to, da ima človeka za sredstvo in ne za cilj, in da ne upošteva in ne spoštuje duhovnih vrednot.

Nevarnosti, ki izhajajo iz drugega koncepta, pa odločno razgali: pod pretvezo demografske racionalizacije bi bilo možno iztrčiti že v teku ene same generacije kar cel narod ali pa celo raso. Tudi Birth Control kot tak nasprotuje krščanskemu pojmovanju. Ni družba tista, ki podeljuje človeku pravico do življenja. Ta pravica izhaja neposredno od Boga.

Marijan Bajc

Se s počitniških letovanj in razgovorov na planini

PAVEL FONDA

KATOLIČANI MORAMO ISKATI NOVIH POTI PRI SVOJEM DELU

Ko gre za to, da katoličani stopimo v stik s Slovenci drugačnega svetovnega nazora, nastane v vodstvih katoliških organizacij velika zaskrbljenost. Vedo namreč, da posebno mladina težko sprejema tisti strogi politični »apartheid«, ki se njim zdi nujno potreben, da bi mladina ostala zvesta krščanstvu. Nedvomno je ta skrb vsaj pri nekaterih včasih pretirana in temelji tudi na drugih vzrokih. Vendar je pa v glavnem upravičena, ker se je večkrat pokazalo, da je naša katoliška družba zelo malo odporna in ko se dvigne stekleni pokrov, pod katerim je shranjena, se izkaže kot zelo receptivna za vse mogoče »bacile«.

SEDIMO V TRDNJAVI IN ČAKAMO

Taka družba seveda ni kvas, ki naj prekvasi svet. Namesto da bi katoličani pohiteli povsod tja, kjer so ljudje, ki Resnice še ne poznajo, da bi jim o Njej pričali, skrbno zidamo obzidja, da bi kdo od njih ne prišel v našo sredo in nas zapeljal. Naš apostolat torej obstaja v tem, da sedimo v trdnjavi in čakamo, da se bo neverniki zunaj spreobrnil ali kvečjemu, da se nam bo po kakem naključju pridružil. O pomanjkanju formiranih ljudi pričata pomanjkanje vodilnih kadrov naših organizacij in pomanjkanje duhovniških poklicev.

NAŠEMU KATOLIŠTVU NEKAJ MANJKA

Očitno je, da s takim katolištvom nekaj ni v redu: manjka mu življenjske sile. Zato se je treba z vso resnostjo lotiti dela, da začnemo spreminjati našo družbo. Starozavezno družbo, ki ne krši božjih zapovedi in čaka Rešitev iz nebes, je treba razviti v novozavezno družbo, kateri goreča LJUBEZEN do bližnjega vzbuja nepotešljivo potrebo, da se za sočloveka žrtvuje, da dela za izboljšanje človeške družbe, za razvoj človeštva, za Odrešenje sveta. Najprej moramo temeljito preučiti razmere, v katerih delujemo, nato pa preveriti NAČIN našega dela in ugotoviti njegovo učinkovitost.

V ta namen je morda koristno omeniti nekaj misli.

ČIM VEČ POD STEKLENI POKROV

Dosedanje delo naših organizacij in ustanov je obstajalo predvsem v tem, da se skuša ČIMVEČ LJUDI na vse mogoče načine (izleti, potovanja, ples, šport, tabori, domovi, počitnice, prireditve, itd.) spraviti pod stekleni pokrov katoliškega okolja in tako obvarovati pred vsakim »bacilom«. V takih razmerah pa ostane družba le objekt, ki se zaradi inertnosti in duhovne plitvosti ne more povzpeti do tega, da postane subjekt. In vendar je nujno, da čim širši krog ljudi ZAVESTNO opravlja nalogo, ki izhaja iz lastnega svetovnega nazora, da se čimveč ljudi zaveda odgovornosti, ki jo ima pred

Bogom in pred bližnjim za svoje življenjsko delo. Še posebno važno je to danes, ko vse ustanove težijo za demokratizacijo, ki daje človeku pravice, a mu tudi nalaga težke odgovornosti.

PREMALO DUHOVNE POGLOBITVE

Ob zelo razvitem delu v širino se pa sorazmerno premalo trudimo za DUHOVNO POGLABLJANJE in še to kar naredimo, na žalost velikokrat obrodi premalo uspeha. Kajti, da prirejamo premalo predavanj, študijskih dni, debat in duhovnih obnov, je morda res; vendar, kar najbolj udari v oči, je njih majhna učinkovitost. Kolikokrat opaziš na zanimivem predavanju, da velik del poslušalcev strmi v strop ali pa popolnoma pasivno in neprizadeto posluša. Tudi če prisotni sodelujejo, je to le v teku predavanja ali debate: pol ure potem je že vse pozabljeno. Žalostno je videti kako lepe in pereče misli predavateljev in pridigarjev naletijo na gluha ušesa.

ČUSTVENA OTOPELOST IN PASIVNOST

Glavna ovira, na katero trčimo pri tem delu, je prav ČUSTVENA OTOPELOST IN PASIVNOST ljudi. Današnji človek hladno in neprizadeto opazuje tragično zgodbo sočloveka na odru, na filmskem platnu, v časopisu in tudi v realnosti. Prav tako ravnodušno prisostvuje filmu, kjer število umorov (čeprav le na platnu) raste v nedogled, kakor televizijskim (na žalost resničnim!) novicam, kjer sporočajo, da je na svetu na milijone lačnih, da umira vsak dan v Vietnamu na stotine ljudi najbolj nasilne smrti.

Pri vsem tem pa se človek nemoteno dalje ukvarja s svojim avtomobilom, s planiranjem počitnic, s priljubljenim hobbijem in ugotavlja, da mu za popolno zadovoljstvo manjka le povišanje plače!

Če so vzroki te čustvene otopelosti izobilje materialnih dobrin, poplava informacijskih sredstev, vzgoja, ustroj družbe ali še kaj drugega, bi bilo zelo koristno preštudirati, da bomo lahko ugotovili, kako naj se lotimo te družbene napake neposredno pri koreninah. Tako delo bo seveda temeljito, a zelo težko in dolgo. Med tem časom pa je treba pri naporih za duhovno poglobitev družbe upoštevati to njeno važno značilnost.

RAZGIBLJIMO ČUSTVA, RAZBIJMO SEBIČNI MIR

Truditi se torej moramo predvsem, da človeku razgibamo čustva, da razbijemo tisti sebični mir, v katerega se s svojim avtom, hladilnikom in televizijskim sprejemnikom zapira, gluha za trpljenje sočloveka. V bistvu gre za to: da se v človeku kako spoznanje zakorenini, da mu preide v meso in kri, ni dovolj, da ga sliši in razume, da ga dojame le racionalno, potrebno

je, da ga tudi afektivno doživlja. Če so človekova čustva negibna, vsak nauk in vsaka resnica ostaneta le na površju duševnosti in ne zajameta globin duševnega življenja. Zato je bolj važno v ljudeh vzbujati zavest, da problemi obstajajo in pripomoči k temu, da ti problemi vzbudijo v njih nemir. Kdor bo ta nemir občutil, bo zahrepenel po rešitvi problemov in ga ne bo mogoče tako zlahka ustaviti pri iskanju. Neučinkovito je torej dajati ljudem rešitve življenjskih problemov, če se ljudje teh ne zavedajo in jih ne občutijo. Kdor ni žejen, pijače ne potrebuje. Pri tem se pa nam ni treba toliko bati, da kdo pri iskanju resnice kam zaide. Saj itak, kakorkoli že delamo, nekateri vseeno zaidejo. Bolje pa je, da zaidejo v dobri veri pri iskanju resnice, kot pa samo zato, ker jim drugje nudijo lepši izlet ali mičnejšo zabavo.

KAJ LJUDEM POMENI KRŠČANSTVO

Poleg pasivnosti ljudi, pa je še druga ovira pri duhovnem poglobljanju družbe in sicer NEPRIVLAČNOST NASEGA KRŠČANSTVA in naših idej. Če vprašam povprečnega človeka, kaj pravzaprav uči krščanstvo, bo najpogosteje odgovoril z naštevanjem: »Ob nedeljah je treba k maši, ne smemo nečistovati, ne smemo preklinjati, ob petkih ne smemo jesti mesa, moliti moramo k Materi božji itd.« Od izobraženosti je odvisno, kako dolg je seznam. Nekateri celo pozabijo našeti »med drugim« prav največjo zapoved — zapoved ljubezni. In prav to je! Če se je krščanstvo razširilo po svetu, se je to zgodilo, ker je poneslo med ljudi tisto, česar niso imeli in po čemer so podzavestno hrepeneli. To pa sigurno ni bil le dolg seznam dolžnosti in prepovedi, ampak predvsem ljubezen, ki je bistvo Resnice in bistvo krščanstva in brez katere, kot poudarja apostol Pavel, VSAKA, ŠE TAKO VELIKA KREPOST NIČ NE POMENI. Krščanstvo, v katerem se je ljubezen izsušila, tako da je ostalo le okostje, sestavljeno iz neštetihih koščic, pa ljudi bolj straši kot privlačuje.

KAKŠNO JE POSLANSTVO

Človek, ki namerava zavestno uresničiti svoj življenjski krščanski ideal, ne kot samotar, ampak kot delavec sredi delavcev na božji njivi, čuti potrebo po TRDNI IDEJNI OSNOVI. Zaveda se, da ne more delati le kot individuum, ampak kot član družbe, član naroda, član določene kulture, član človeštva. Zato je pereč problem tudi to, da skušamo поблиže spoznati, kakšno je

v stvarstvu poslanstvo človeštva, poslanstvo naše civilizacije, našega naroda, naše države, našega zamejskega slovenstva, naših katoliških organizacij, nas kot posameznikov. Ko bomo dojeli harmoničnost in medsebojno odvisnost teh različnih nivojev našega poslanstva, bo naše delo bolj zavestno, bolj učinkovito, bolj stvarno, bolj jasno.

V POKONCILSKI DOBI SE LOTIMO POGUMNO DELA KOT SE GA JE LOTIL KONCIL

Še nekaj praktičnih zaključkov.

Takozvano »delo v širino« je res tudi potrebno, vendar postane nepodno, če ne poskrbimo, da je v pravih razmerju z »delom v globino«.

Duhovnemu poglobljanju posvečujemo posebno pozornost, da bo učinkovito. Izbirajmo res aktualne in pereče probleme in jih prikazujemo z vso njihovo človečansko in moralno napetostjo in na psihološko primeren način.

Cerkev je izvedla koncil in brez obotavljanja priznala nesodobnost nekaterih idej in ustanov. Kar je bilo neuporabnega, je odvrгла, kar je manjkalo, je ustanovila. Ali bi ne bilo dobro, da v pokoncilskem času tudi v naši zamejski katoliški družbi izvedemo kaj podobnega? Da po zgledu koncila prenehamo s svojo ozkocrno idejno nestrpnostjo, ki tudi v okviru katoliške družbe ločuje duhove in suši ljubezen. Da opustimo pogansko navado pljuvati strup drug na drugega (posebno po tisku). Da se zberemo okrog iste mize s spoštovanjem do sosedovega mnenja, z namenom, da utrdimo (ali ustvarimo?) tisto ENOTNOST, ki jo bo različnost mnenj le bogatila in varovala pred statičnostjo, in za katero tudi velja »Ut unum sint«. Ta enotnost bo na organizacijskem področju pripomogla k boljši koordinaciji dela (kar je neodložljiva nužnost), k izmenjavi izkušenj in k enotnim nastopom; na kulturnem področju bo pa pripomogla k temu, da se ustvari močno ŽARIŠČE KATOLIŠKE KULTURE, ki ga bo poživilo plodno primerjanje različnih idej in ki bo lahko kos svoji nalogi. V to nalogo pa spada med drugim tudi: prenovitev našega krščanskega življenja; določitev mesta, ki ga naš človek zavzema v času in prostoru in poslanstvo, ki iz tega izhaja; analiza naše družbe in njenih napak ter usmeritev našega dela.

Vse to je pa mogoče le v ozračju, ki je prepojeno z resnično krščansko ljubeznijo. Kajti, uspeh vsakega dela je prenosorazmeren z intenzivnostjo ljubezni, ki nas k temu delu sili.

OGNJENIK

SLOVENSKA POT

Že slišim po cestah govornike, ki vabijo moje rojake na volitve. V tem vrvežu se mi je porodilo tole razmišljanje. So to moje misli, o katerih lahko debatiramo, a se mi zde pravilne.

Slovenci v Italiji se moramo odločiti, ali hočemo še ostati Slovenci ali se počasi potujčiti. Včasih ni bilo nobenega dvoma o tem, da hočemo živeti. Za življenje smo se odločili v času fašističnega raznarodovanja in narodnoosvobodilne borbe. Takrat smo vsi Primorski Slovenci — preprosti ljudje in razumniki — branili svoje najdražje, odločili smo se za slovensko pot. Za to pot smo tvegali preganjanje, zapore, konfinacije, smrtno obsodbo, nato pa smo se krvavo borili. Tisoči naših najboljših sinov in hčera so padli, žrtvovali življenje, da bi mi lahko ostali Slovenci. To je bila največja in najbolj

junaška epopeja slovenske narodne manjšine v Italiji, ki skoro nima primere v svetovni zgodovini.

ALI ŠE HOČEMO BITI SLOVENC

Po drugi svetovni vojni, ko je končno zmagala demokracija in nam ni treba več trepetati za vsako izgovorjeno ali vsaj napisano slovensko besedo, je marsikdo pozabil na krvavo priborjene slovenske narodne in človeške vrednote. Ko je nehal nad našimi glavami žvižgati potujčevalni bič, je marsikdo prostovoljno klonil in stopil na pot, ki vodi v asimilacijo in narodno odmiranje. In zato je nastopil tisti žalostni trenutek, ko se moramo resno vprašati, ali še hočemo ostati Slovenci. Nekatere, zlasti manj misleče ljudi, so pre-

Naši skavti na taboru pri sv. maši

mamile razne ideologije in politične stranke, kakor da bi bili prav Slovenci v Italiji poklicani reševati svetovna nazorska in politična vprašanja in žrtvovati svojo narodnost na njihov oltar. Da se razumemo: tudi to je potrebno, toda za reševanje osebnih socialnih in gospodarskih skrbi in položajev imamo sindikate, patronate in podobno. Vsaj v odločilnih trenutkih nam mora biti najvažnejša zagotovitev našega narodnega obstoja. To pomeni, da Slovenci ne smemo stopati v italijanske stranke ali zanje glasovati, ker s tem mečemo iz rok najmočnejše, v danih okoliščinah celo edino sredstvo za obrambo ter ohranitev naše narodne samobitnosti, to je lastno politično predstavništvo.

ČE IZROČIMO SVOJO USODO ITALIJANSKIM STRANKAM

Pravilna pot je drugačna. Žalostna usoda Beneških Slovencev nas uči, kam pridemo, če izročimo slovensko politično in narodno usodo v roke italijanskih strank. Beneški Slovenci danes nimajo lastne politične organizacije, ki bi mogla in hotela govoriti v njihovem imenu ter se potegovati za njihove narodne pravice, za nepolitične organizacije pa se nihče ne zmeni. Če hočemo Slovenci v Italiji kot narodna manjšina živeti in biti upoštevanji, moramo imeti lastno politično zastopstvo in predstavništvo. Le tako smo narodno-politični osebek ali subjekt in ne predmet ali objekt, s katerim bi drugi ravnali po mili volji. Italijani nas ne morejo predstavljati, kakor mi ne moremo predstavljati Italijanov. Dobro se moramo tudi zavedati, da italijanske stranke, tudi tiste, ki pravijo, da so za ohranitev slovenskih narodnih pravic, v resnici na tihem želijo, da se mirno čimprej poitalijančimo. S Slovenci, ki so v teh strankah, se to tudi dogaja, čeprav se tega morda niti ne zavedajo. Slovenec, ki prebeži iz slovenskega v italijanski politični tabor, zagreši velik greh proti svojemu narodu, proti vsem tistim, ki so trpeli pod fašizmom in umirali v narodnoosvobodilni borbi. Najbistvenejšo sestavino svoje narodne samobitnosti je namreč izročil drugorodcem, kar je bilo povedano nesmiselno, neložljivo in janičarsko.

SLOVENSKO PREDSTAVNIŠTVO

Pravilno pot kaže Slovenska skupnost. Dala nam je slovensko predstavništvo in zastopstvo, ki je izraz naše samobitnosti in jo kot politično telo morajo poslušati ter upoštevati odgovorni državni ter odločujoči politični krogi v Italiji, ker pri nas sloni urejanje javnih

zadev na demokraciji in političnih strankah. Edino po tej poti lahko slovenska narodna manjšina izbojuje svoje pravice. Zato je mesto vsakega zavednega Slovenca edino v Slovenski skupnosti, ki je tako široka in prožna, da nobenega Slovenca ne izključuje. S tem pa ni rečeno, da se zapiramo v ozek nacionalistični krog. Družijo nas takšne naravne vezi, da spadamo pod isto streho in se zbiramo v lastni politični organizaciji, ki ima dovolj možnosti, da se o naših posebnih zadevah resno in odgovorno pogaja z italijanskimi državnimi ter političnimi predstavniki. Vsak Slovenec je moralno dolžan, da podpre Slovensko skupnost, se ji pridruži, v njej dela in zanjo glasuje pri volitvah. To je prava pot, to je slovenska pot, če hočemo kot narod še živeti.

NAJ PRIDE NOVI CANKAR

Zakaj smo v prvem stavku napisali, da se moramo Slovenci v Italiji odločiti ali hočemo še ostati Slovenci ali se počasi potujčiti? Zato, ker imamo zadnje čase nekaj — sicer hvala Bogu redkih — primerov, da se vključujejo v italijanske stranke nekateri razumniki, ki bi morali biti prvi na straži, da »naš čolnič otmemo«. Tako smo dospeli do tiste točke, ki moramo sebi in prebežnikom na drugi narodno-politični breg jasno povedati, ali hočemo še živeti kot Slovenci ali ne. Nikaikor ne moremo mirno gledati in dopuščati, da ta ali oni mirne vesti vrže blato na svetle narodne ideale, za katere se je morda nekoč sam boril in še dalje hlini, da je zaveden Slovenec, čeprav je pristopil k tistim, ki nas hočejo asimilirati. Pot v narodno življenje nam kaže Slovenska skupnost, pot v zaton in narodno odmiranje kažejo tisti, ki hlapčujejo neslovenskim strankam. To načelo mora zmagati. Ne zaradi strankarske politike, ampak zaradi našega obstoja, ki ga že drugi dovolj majejo in ni treba, da bi ga majali še Slovenci. Kdor gre v drugorodni politični tabor, naj gre, ker je svoboden, toda ve naj, da mu je narod pisal sodbo in da s prstom kaže nanj! Med našimi razumniki, med našimi pisatelji, pesniki, kulturnimi delavci naj vstane mož, novi Cankar, novi klicar in sodnik, ki bo zakričal v svet, ki bo razgalil mlačnost in gnjilobu, ki bo postavil janičarje na sramotni oder ter nalil čistega vina vsem, posebno pa tistim razumnikom, ki bi morali biti vsem svetel vzgled narodne ljubezni in zvestobe, pa raje za skledo leče hlapčujejo drugim. Ne enega, več Cankarjev potrebujemo, da pretresejo mlačnežem in prebežnikom vest. Cankarjev, ki bodo znali dopovedati, da drugorodcev ne sovražimo, da jih spoštujemo, da smo za dialog in zožitje z njimi, a hočemo biti Slovenci in ne maramo narodnih izvrzkov, kakor jih tudi oni ne marajo.

Naše skavtinje na taboru pri sv. maši

RAZGOVOR S PEDAGOŠKIM SVETOVALCEM

PROF. STANETOM MIHELICEM

Italija in Jugoslavija sta si pred dvema letoma izmenjali za področje bivše A in B cone pedagoška svetovavca, ki naj kot šolska strokovnjaka pomagata pri pedagoškem delu na slovenskih oziroma na italijanskih šolah. Na Tržaškem opravlja vlogo pedagoškega svetovavca prof. Stane Mihelič. Nanj smo se obrnili z nekaterimi vprašanji in profesor nam je rade volje odgovoril.

Gospod profesor, ko ste pred dvema letoma prišli v Trst, ste se znašli pred nelahko nalogo. Kako ste se lotili svojega dela in v čem je to delo?

Čeprav nerad govorim o tem, lahko rečem, da je moj največji uspeh to, da sem si pridobil zaupanje tudi pri učiteljih, kakor profesorjih in da se radi obračajo name v vseh šolskih vprašanjih, pa naj bodo ta strokovne ali pedagoško didaktične narave.

V čem so največje težave in nedostatki slovenske šole?

Največje težave in pomanjkljivosti slovenskih šol na Tržaškem so splošno znane. Med njimi naj omenim premajhno število strokovnjakov za pouk materinščine zlasti na nižjih srednjih šolah, pomanjkanje ustreznih učbenikov, neurejen materialen položaj večine slovenskih učiteljev in profesorjev in pomanjkljiva skrb za strokovno in pedagoško izpopolnjevanje; vendar za vse to ni odgovorna samo prosvetna oblast, ampak tudi kolektivi učiteljev in profesorjev sami, kakor tudi njihova sindikalna organizacija.

Znano nam je, da ste organizirali pedagoške seminarje v Trstu in v Sloveniji. So ti seminarji uspeli in boste z njimi nadaljevali?

Dosedanji seminarji za učitelje in profesorje slovenskih šol na Tržaškem so nek način strokovnega in pedagoškega izpopolnjevanja prosvetnega kadra in bo treba z njimi nadaljevati. Pripomnil pa bi, da bi bilo prav, če bi prišle iz vrst učiteljev in profesorjev pobude in predlogi, kakšna naj bi bila v prihodnje vsebina teh tečajev, na drugi strani pa bi bilo prav, da bi kot predavatelji na teh tečajih sodelovali tudi učitelji in profesorji slovenskih šol na Tržaškem.

Znano nam je, da je vprašanje učnih knjig na slovenskih šolah zelo pereče. Kako ste to rešili, oziroma še rešujete?

Vsekakor bo morala vprašanje učbenikov za slovenske šole na Tržaškem rešiti sporazumno s slovenskimi šolniki tukajšnja prosvetna oblast. Kar smo napravili doslej, je le začasen izhod v sili. Tako smo za pouk materinščine tiskali v Ljubljani Slovensko berilo za prvi razred nižje srednje šole, v ciklostilu pa izdali v Trstu Slovensko berilo za drugi in tretji razred. Tega dela

smo se lotili zato, ker je bilo pomanjkanje teh knjig na nižji srednji šoli najbolj pereče in ga ni bilo mogoče reševati drugače. Druge potrebne učbenike pa so dobile šole iz Ljubljane. Seveda ti učbeniki v celoti ne ustrezajo učnim načrtom tukajšnjih šol, vendar pa so koristna pomoč pri pouku tako učencem kakor učiteljem in profesorjem. V šolskem letu 1966/67 so dobile slovenske šole na Tržaškem iz Ljubljane učbenike vredne okoli 5 milijonov dinarjev.

Poslopje slovenskega liceja in trg. zavoda

Se eno vprašanje: nam lahko kaj poveste, kako je z italijanskimi šolami na Koprskem?

Glede italijanskih šol na Koprskem ne bi mogel reči, da je vse v najlepšem redu, kajti tudi tam so nekatere težave, vendar pa je materialni položaj učiteljev in profesorjev teh šol urejen, prosvetna oblast pa skrbi za izdajo učbenikov in tudi za strokovno in pedagoško izpopolnjevanje učnega kadra.

KAKO JE TO TEŽKO

Previdno molčati, če vidimo napake drugih.

Beseda priznanja za dobro v sočloveku.

Majhna usluga tistemu, ki nam streže.

Majhna šala za otroke.

Stisniti roko žalostnemu človeku.

Z nepotrpežljivimi in težkimi potrpežljivo govoriti.

Sočuten pogled človeku, ki nosi skrito bolečino.

Prijazen pozdrav preprostemu človeku

Priznanje lastne slabosti.

Pošteno priznanje storjene krivice.

NOVOSTI V RADIJSKIH GOVORJENIH SPOREDIH

V novembru bodo na programu spet nekatere oddaje, ki jih sicer že poznamo, a so zelo priljubljene in jih poslušavci brez dvoma težko pričakujejo.

Taka oddaja je gotovo ZA SMEH IN DOBRO VOLJO. Prvič bo po dolgih počitnicah na sporedu 12. novembra in bo potem vsako soboto ob 21. uri. Vsak četrtek ob 12. pa bo ponovitev. Tudi letos jo bo pisal Danilo Lovrečič, izvajali pa jo bodo člani Radijskega odra z »našo gospo«, ki jo igra ga. Stana Kopitar, in z nebojlenim Pančijem.

V novembru se bodo pričele tudi oddaje RADIO ZA SOLE. Za srednje šole bo oddaja na sporedu vsak ponedeljek ob 11,35, ponovitev pa bo isti dan ob 17,25. Prvič bo na sporedu 14. novembra.

RADIO ZA SOLE — 1. stopnja bo vsako sredo ob 11,35, ponovitev ob 17,25. Prvič bo na sporedu 16. novembra.

RADIO ZA SOLE — 2. stopnja pa bo na sporedu vsak petek ob 11,35, ponovitev pa ob 17,25. Prvič bo na sporedu 18. novembra.

V novembru bodo začele ponovitve ITALIJANSKE DRAMATIKE, ki jo je pripravil prof. Josip Tavčar, izvaja pa jo Radijski oder. Posebej opozorimo na to oddajo dijake, pa tudi druge ljubitelje dramskih odlomkov. Vsaka oddaja je sestavljena iz treh dramskih odlomkov in je zato zanimiva. Na sporedu bo vsako soboto ob 15,30. Prva je na sporedu 5. novembra.

Radijsko vodstvo obeta, da bo potem, ko bo končal niz iz italijanske dramatike, na sporedu niz iz slovenskega dramskega slovstva.

Posebej opozorimo na dramsko pesnitev ZALOSTNA PESEM pisatelja Zorka Simčiča, ki je na sporedu na praznik Vseh svetnikov popoldne ob 16,45. Drama je pretresljiv utrinek iz prvih povojnih let, vendar nakuže rešitev, ki je prišla šele po dvajsetih letih.

NEKAJ MISLI IN ŽELJA K RADIJSKIM GLASBENIM SPOREDOM

Prejeli smo tri pisma o radijskih zadevah. Bralec S. R. predlaga, naj bi naša revija kritično ocenjevala radijske oddaje in sproti opozarjala na najbolj grobe napake iz slovenščine. Bralec F. O. iz Kopra nas sprašuje, zakaj ne oddaja postaja Trst A tudi reklamnih oglasov in objav, ki bi po njegovem koristile slovenskim poslušalcem na obeh straneh meje in bi poleg tega doprinesle v radijsko blagajno tudi nekaj denarja. Objave in reklame bi lahko oddajali popoldne po prvih poročilih ali po pregledu tiska. Z denarjem, ki bi prišel na ta način v radijsko blagajno, bi po bralčevem mnenju lahko podaljšali čas popoldanskih oddaj za pol ure — čas, ki bi ga porabili za reklame.

Spodnje pismo bralca M. L. iz Trsta, ki govori o glasbenih sporedih postaje Trst A, pa objavljamo v celoti:

»Gospod urednik, v zadnji številki Mladike ste

objavili pismo, v katerem se nek bralec čudi in sprašuje, češ zakaj Furlani tako radi poslušajo Radio Koper. V naslednjih vrsticah bom skušal na to vprašanje odgovoriti. Upam, da jih boste objavili in da jih bodo prebrali tudi radijski sodelavci.

Slovinci in Furlani smo si glede okusov folklorne in zabavne glasbe nekoliko blizu. Oboji imamo radi zborovsko petje in tisto zvrst narodno-zabavne glasbe, ki jo nekateri označujejo kot »alpsko« in v katero spadajo vse tiste poskočnice, ki jih izvajajo razni kvinteti in podobni ansambli od bratov Avsenik in Beneških fantov do Slaka. To glasbo nam posreduje Radio Koper zelo pogosto; na valu naše radijske postaje pa je bolj malo slišati. Zakaj? V tem je po mojem glavni vzrok, zakaj naši ljudje in tudi Furlani tako radi poslušajo radio Koper. Ali veste, gospod urednik, da ni slovenske hiše, ki bi ob četrtek ne poslušala

enourne oddaje ljubljanskega radia »Četrtek večer domačih pesmi in napevov«? In zakaj mislite, da je oddaja »Glasba po željah« naše radijske postaje tako priljubljena? Žal pa moram glede te slednje izreči majhen sum, namreč da ne predvaja vedno plošč na željo poslušalcev. Včasih smo večkrat slišali opravičilo: »Žal, te plošče nimamo v diskoteki!« Danes niti tega več ne slišimo.

Prave meje med ljudsko pesmijo in narodno zabavno glasbo ni. Zato ju večkrat slišimo izmenoma v istih sporedih — žal, po radiu Trst A premalokrat. Da ne boste mislili, da govorim tjavdan, si oglejte z menoj radijske sporede od 2. do 8. oktobra kot so objavljeni v tedniku Novi list (prilagam izrezek iz tednika).

V celem tednu en sam slovenski zbor: Slovenski oktet poje v soboto zvečer borih 15 minut. Italijanski zbor Antonio Illersberg iz Trsta pa poje v sredo zvečer cele pol ure.

Čas, ki je odmerjen naši narodni glasbi, je tako skop; in vendar, pogledjte, kako so na radiu iznajdljivi v naslovih (včasih tudi v napakah!).

Nedelja ob 22.30: Tržaške popevke (slovenske ali italijanske?).

Ponedeljek: Italijanski pentagram (najbrž glasbena oddaja; pentagram: peterokraka zvezda narisana v eni potezi).

Torek: Glasba za vaš tranzistor (po radiu še vedno slišimo tranzistornik!).

Četrtek: Plošče, ki so mladim všeč.

Petek: Zvočna paleta. Magija glasbil v jazzu.

Sobota: Razkuštrane pesmi (razumite Pesmi razkuštrancev!).

Lahko bi nadaljevali. Mogoče bi bila podrobna analiza vseh radijskih sporedov in ne samo glasbenih zelo zanimiva in zgovorna. Odkrila bi nam, kakšen poslušalstvo imajo radijski uslužbenci za naše kulturne potrebe in v koliki meri znajo priti iz svoje lepe steklene palače do nas, do naših src.

K temu naj dodam le še nekaj pripomb iz lastnih izkušenj. Vsakodnevni jutranji spored od 7.00 do 8.30 ne predvaja enega samega domačega motiva, ampak samo neskončni južnoameriški tingel tongel. Ob 17.00 začetek oddaj z nemogočimi diletantskimi brenkaškimi ansambli Furlanije - Julijske Benečije. Ob 23.30 »Gospodje in gospodje, lahko noč! Ne pozabite, da jutri zapade rok za obnovev radijske naročnine...«

Res je vsak dan ob 11.35 nekaj minut posvečenih narodnim motivom, a ob tistem času kdo naj jih poslušaja? In povrh so še izvedbe vedno iste. Radio Trst A sploh nima v diskoteki najnovejših priredb Beneških fantov, ne pozna Tria Slaka, nima v svoji diskoteki lepe slovenske pesmi »Polje, kdo bo tebe ljubil«. Z naštevanjem bi lahko nadaljevali v nedogled.

Plošče gotovo so, ker jih slišimo preko radia Koper, Ljubljana, Jesenice, Celovec(!)... Radijsko naročnino plačujemo kot vsi drugi naročniki. Zakaj se vodstvo radia ne potruži in nam ustreže? Potrebno bi bilo le malo dobre volje.

Bil sem mogoče nekoliko oster, a verjemite, da bolj zaradi jasnosti kot zaradi jeze. In z dobrim namenom!

M. L., Trst

DA BI OKREPILI JAKOST POSTAJE

Zelo pogosto slišimo želje ljudi, ki bi tako radi, da bi bil Radio Trst A močnejši. Zdaj, ko ni nobene ovire za prehode čez mejo z Jugoslavijo, in tu ljudje poslušajo tudi naše oddaje, jim je žal, da jih ne morejo poslušati doma. Iz razgovorov s Slovenci izza meje vidimo, da jih seveda najbolj zanimajo poročila in pregled tiska, ker se jim zdi, da so tako na tekočem o vsem, kar se v svetu dogaja. Mnogi pa bi radi poslušali tudi ostali predvsem govornjeni spored, ki je bistveno različen od tamkajšnjega.

Obljubili smo, da bomo te neštete želje tudi javno izrazili.

Colni čakajo

MAUSERJEVA TRILOGIJA

Pred nekaj meseci je izšel pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu v Argentini zaključni del trilogije Ljudje pod bičem, ki jo je napisal Karel Mauser, najdelavnejši slovenski zamejski pisatelj, ki živi sedaj v ZDA. Trilogija je tudi najboljše delo, ki je izšlo v tujini, saj obsegajo vse tri knjige skupaj 1.113 strani razmeroma drobnega tiska.

O prvih dveh knjigah smo na tem mestu že poročali (Mladika, 1964, 40 in 1965, 117-118).

V tretjem, zaključnem delu je pisatelj razrešil usodo do sedaj znanih ljudi in nekaterih novih, ki jih ustvari v tej knjigi.

Pravo bistvo in jedro tretje knjige pa sta Bregar in Nataša, ki sta se po Razpetovi smrti poročila. Bregarja je v prejšnjih delih naslival pisatelj kot slabiča, tipičnega razvajenega sinčka mestne družine, ki otroku dovoljuje vse, da nima nobenih skrbi in se izživlja po mili volji. Kar si je zaželel, je s svojim denarjem dobil, iz taborišča so ga rešili s Silvinim žrtvovanjem, nato je kot sredinec podpiral obe bojujoči se stranki, češ nikoli ne veš, kdo bo zmagal. In tako je brez pretresov doživel konec vojne, se bogato poročil in kot bivši taboriščnik sedel na udoben ravnatelj-ski stol.

Toda tudi po vojni in v novih razmerah se Bregar ni spremenil: postal je še večji gospod kot prej, stanuje v krasni vili z vrtom, ima avtomobil, hodi v tujino nakupovati za podjetje in novo družbo, pri tem goljufa in nalaga denar v Avstriji, da se bo umaknil v tujino, ko bo postalo doma prevroč. Od žene se loči in najprej zapeljuje in odpelje Razpeta Natašo, nato se z njo poroči, ker je tako lepa, da se z njo postavlja pred tovariši; bolj mu je v okras kot resnična žena, čeprav se nekaj časa dobro razumeta. Kmalu pa ga začne odbijati njena razspornost in pozneje bolezen — rak. Ko ženina bolezen napreduje, ji preskrbi za služabnico bivšo usmiljenko, sam pa se popolnoma oddalji od nje. Še več: istočasno si preskrbi dve ljubici. Skratka, Bregar je popolnoma negativen človek, brez značaja, brez političnega prepričanja, prilagodljiv, ki služi tistemu, ki mu dobro plačuje. Ko čuti, da ga sumijo, da vohunijo za njim, se skuša umakniti v Avstrijo, toda tik pred pobegom ga aretirajo in ustrelje.

Bregarjeva usoda je tragična, vendar nujna posledica njegovega življenja; živel je le zase in svojo telesno udobnost, prestopal je vse moralne in socialne zakone, zato je nujno, da končno dà obračun za vse to.

PROFILI: BOB KENNEDY

Minila so tri leta od atentata v Dallasu, ko se je pod streli karabinke smrtno zrušil najmlajši ameriški predsednik, John Kennedy. Polemike, hipoteze in najrazličnejša mnenja o njegovi smrti so prav v teh dneh zopet privrele na dan, oživljajoč spomin na dobo in delovanje, ki je — čeprav še tako blizu našega časa — že zavita v legendo. Kdo bi lahko zagotovil, koliko časa bodo časniki karji še primerjali Johna Perikleju in čas njegovega javnega delovanja zlati dobi; in koliko časa bodo ljudje verjeli tako vzvišeni primerjavi, ki jo ustvarja čustvo in slepo verovanje v lepo in dobro, ki je za nami. Zdrava pamet in mirna presoja nam tega ne bosta potrdila, saj je mite v vsej človeški zgodovini ustvarilo čustvovanje. Razumljivo je, da je sedanji predsednik Johnson — zgolj razumski človek — hotel streti legendo in prikazati Johna Kennedyja kot človeka z vsemi vrlinami in slabostmi. Pri tem je naletel — kar je tudi popolnoma razumljivo — na oster odpor družine Kennedy, ki je v protinapadu uporabila in še bolj utrdila legendo o Johnu.

Družina Kennedy je v perspektivi predsedniških volitev, ki bodo čez dve leti, še povečala svojo ofenzivo in s tem občutno zmanjšala Johnsonovo popularnost pri Amerikancih. »Kennedy niso družina, pač pa dinastija,« zatrjujejo naklonjeni kritiki, medtem ko jih zlobneži primerjajo mafiji. Na vsak način pa drži, da v njihovi družini prevladuje priimek nad imenom, saj se dobro zavedajo, da bi pomenili bore malo, ko ne bi bili člani čislane rodbine. Po smrti dveh starejših bratov sta ostala Bob in Teddy, oba sta senatorja in že zdaj igrata pomembno vlogo v ameriški politiki. Skoraj gotovo bo mesto voditelja prevzel starejši Bob, minister za pravosodje v vladi pokojnega Johna. Bob ima za seboj dolgo politično kariero ter je bil pobudnik številnih iniciativ že za časa Eisenhowerja. Verjetno je v Združenih državah le malo osebnosti, kateri Bob v teku svojega političnega življenja ne bi napravil usluge. Po podatkih, ki jih je izdala družba za stike z javnostjo Gallup, je Bob tretja najpopularnejša osebnost Združenih držav tik za Johnsonom in Eisenhowerjem.

Kje tičijo vzroki simpatije, ki jo Bob uživa pri javnosti. Predvsem je treba pristaviti, da je njegova številna družina vzor za ameriške državljane, ki vidijo v kopicah zdravih in veselih otrok višek civiliziranega družbenega življenja. Poseben pomen pa ima tudi njegova fizična podobnost s pokojnim Johnom, čeprav njegov obraz ne izdaja one komunikativnosti, ki je bila prirojena pokojnemu predsedniku. Bob je vedno resen, le malokdo lahko priča, da je videl nasmešek na njegovih ustnih. Na vprašanja odgovarja s svetopisemskimi da in ne. Sila nerodno mu je, ko mora odgovarjati na vprašanja časnikarjev, kljub temu, da so njegove tiskovne konference zelo pogoste in da so časnikarji že večkrat pohvalili pripravljenost mladega senatorja, da jim postreže z vsemi potrebnimi podatki. Tiskovne konference prireja Bob v pisarni, na stenah katere visijo slike pokojnega predsednika. Skrbno pazi, da se na vsaki fotografiji vidi vsaj en predmet, ki spominja na Johna. V senatu Bob obravnava le najvažnejša vprašanja, s katerimi se je spoprijel že njegov pokojni brat. Znani so njegovi posegi v debato o mirnem sožitju med narodi, o rasni enakopravnosti in o atomski razorožitvi, to je o argumentih, ki so bili tako pri srcu Johnu. Vsak svoj govor pa pričinja Bob z besedami: »Kot je že dejal predsednik Kennedy...« njegov glas pa zavzame tone, ki so tipični za govornika pred mrtvaškim odrom.

Če smo dejali, da je Bob sila resen, redkokdaj nasmejan in v skoraj vseh podrobnostih podoben Johnu, je Teddy popolnoma drugačen. V času dallaškega atentata je bil po mnenju vseh razigran mladenič, senator, ki po šestih mesecih od izvolitve še ni spregovoril besede v svetu. Dvojna nesreča: dallaški atentat in letalska nesreča, pri kateri je skoraj izgubil življenje, sta ga popolnoma spremenili. Ostal je sicer še vedno nasmejan Teddy, vendar so njegovi politični posegi postali vse bolj utemeljeni in resni. Pred časom je vodil malo revolucijo proti zakonu, ki ga je predlagal Johnson. Teddy je tedaj prikazal tolikšne diplomatske sposobnosti, da je Johnsonov predlog komaj komaj preživel glasovanje v senatu.

Dvojica Bob-Teddy se torej izpolnjuje do take mere, kot se morda ni izpolnjevala dvojica John-Bob. Nič čudnega torej, če se bo ime Kennedy pojavilo ponovno čez dve leti na ekranu svetovne politike.

SASA RUDOLF

KNJIGE

Njegova žena Nataša je sprva na pol razvajen otrok, ki se upira možu Razpetu, ker ji ni dal tistega razkošja, o katerem je sanjala v gozdu. Gizdalinski Bregar ji takoj ugaja, ker je gospod, bogat in ugleden novi oblaštnik, zato gre brez pomisleka za njegovim vabljenjem. Tudi v prvih časih zakona se ni dosti spremenila, le od časa do časa jo je motila krvava preteklost, ki se ji je proti volji povračala. Prikazovala sta se ji tudi Razpet, čigar smrt ji je težila vest, in Silva, ki ji je nehote očitala njeno neurejeno življenje. Bila pa je pre malo resna in globoka, da bi sama mogla iti vase in spoznati svoje pravo bistvo. Potrebni sta ji bili Silva in med boleznijo služkinja Neža, bivša sestra Virginia. Silva se je Nataši smilila, pisarila ji je v ječo in v taborišče, ta pa ji je odgovarjala in njena pisma so ji bila v moralno oporo. Neža ji je bila več kot dekla, saj je z njo spala in delila upanje in brezup, ko se je Bregar umaknil. Obe sta torej tako vplivali nanjo, da je začela premišljati o svojem življenju, da je pršla do spoznanja resnice, da se je pred smrtjo skrivaj spovedala in vdano čakala na smrt.

Mauser je posvetil veliko prostora Nataši in njenemu življenju. Mojstrsko se je poglobil v njeno duševnost in utemeljil njeno notranjo praznoto s tako nazornostjo, da spada v tem pogledu med bisere sodobnega slovenskega pripovedništva. S tenkim psihološkim posluhom je nato razvijal in oblikoval to duševnost, dokler je ni pripeljal do enovitosti in notranje harmonije. Zaradi te popolnosti, zaradi preteklosti, ki je presegala njene moči, in zaradi trpljenja, ki ga je tako vdano prenašala, čeprav ji je bolezen vzela moža, telesno lepoto in zavirljiv družbeni položaj, spada med najlepše postavbe vse trilogije.

Ob Nataši pride do prave podobe tudi Neža, popolnoma nova oseba v trilogiji. Kot bivša usmiljenka je živ dokaz svojega poklica, v katerem je odmrta sama sebi in se žrtvuje samo za druge. Tudi z njo je dosegel Mauser lep uspeh.

Nova je tudi Bregarjeva tajnica Lidija. Kot večina drugih oseb ima tudi ona svojo težko preteklost: vojna ji je porušila dom, moža so ji ubili, sama je postala aktivistka in pomotoma izdala partizanom nedolžnega človeka, da so ga ustrelili kot izdajavca. Sedaj ima OZNA v rokah dokaz njene krivde in jo zkorjišča po mili volji — proti njej in proti Bregarju. Bregarja je sprva pomilovala zaradi bolne žene, po-

čas pa je med njima zrasla ljubezen, katere pa Lidija ni snela ne odkriti in ne sprejeti. Saša jo je namreč prisilil, da je začela vohuniti okrog Bregarja. Pustila je, da so ji napeljali v stanovanje skriven telefon, nato je vabila Bregarja na dom in OZNA je prisluškovala, kako je Bregar počasi odkrival svoje grehe in načrte. Ker ga je istočasno ljubila, jo je to izdajanje tako bolelo, da se ji je na koncu zmešalo. Njen duševni razvoj do blaznosti in izbruh blaznosti same je mojstrsko opisan.

Saša je ozovec, brez srca in ene same dobre misli, bolj stroj kot človek, in bi izdal tudi svojega očeta, če bi mu kazalo. Še slabši je njegov pomagač Cestnik, ki ustrelji Bregarja.

Tako se zaključijo vse zgodbe, večinoma tragično, le Silva in Viktor se poročita, nato pa ponoči skrivaj prekoračita mejo in postane begunca.

Če pogledamo na delo v celoti, vidimo, da je Mauser najbolj uspel v tretji knjigi, kjer je ustvaril vrsto oseb, ki so med seboj na ta ali oni način prepletene, psihološko poglobljene, utemeljene in življenjsko resnične. Bolj so ga zanimale ose-

be kot razmere in okolje, ki je le široko platno, pred katerim se zapletajo in razpletajo osebne drame nastopajočih oseb. Le v tretjem delu je tudi zunanji okvir resničnejši in plastičnejši.

Naslov Ljudje pod bičem je simboličen in kaže, kako so junaki romana ves čas pod dvojnimi bičem: enega vihte zunanje razmere, kot je druga svetovna vojna in vse, kar je z njo v zvezi, revolucija in vojne razmere, drugi bič je lastna vest, ki grize junaka še močneje kot zunanje težave. Vsi skušajo ubežati udarcem teh bičev, eni pod udarci dozore v popolne ljudi, drugi se zlomijo kot Razpet, Bregar se hoče umakniti čez mejo, samo Saša ostane vedno enak, ker se je povzpел nad zunanji bič, v notranje življenje in moralno odgovornost pa ne verjame.

Brez dvoma je Mauserjeva trilogija resno in zlasti v tretjem delu prepričljivo pripovedno delo, ki bo ohranilo svojo vrednost zaradi umetniških dosežkov in zaradi odkrite poštenosti, s katero je prikazal to zapleteno in sporno obdobje slovenske zgodovine. Trilogijo je avtor posvetil »svojim mrtvim prijateljem s Turjaka za dvajseto obletnico«.

Martin Jevnikar

MOST, LETO 3, ŠTEVILKA 11

Enajsta številka Mostu bi morala biti tukajšnji manjšini posebno dobrodošla. Na uvodnem mestu prinaša razpravo izpod peresa Bogdana Berdona Naši življenjski interesi, naši miti, fraze in navlake. S preprostimi besedami se pisec spoprijema z nadvse konkretnimi vprašanji, ki so bistvenega in življenjskega pomena za našo narodnostno manjšino. Potem ko našteje pisec že v uvodu razprave moralne in materialne dobrine, ki jih ima slovenska narodna skupnost, postavi konkreten postulat neločljive povezanosti med enimi in drugimi. Berdon je mnenja, da je slovenska zemlja temeljna in neodtujljiva slovenska gmotna dobrina in leta povezana z duhovnimi in moralnimi vrednotami omogoča sam obstoj slovenstva na tem področju.

Zanimiv je prevod improviziranega govora O zaščiti narodnih manjšin, ki ga je imel deželni svetovavec prof. Nicolò Ramani v sejni dvorani deželnega sveta Furlanije - Julijske krajine ob priliki glasovanja za zakonski predlog, ki ga je predložil svetovavec Slovenske skupnosti dr. Škerk in ki predvideva zaporno kazen za tiste, ki bodo hujskali na narodnostno mržnjo ali žalili pripadnike narodnih manjšin v Italiji.

Literarni prispevki k tej številki

so tile: Alojz Rebuta - Kdaj pride Lancia Flavia 1800, Lev Detela - Izkušnje z nevihtami, Milena Merlak Detela - pesmi Silovito morje in Oranžni Lazar, Vladimir Kos - pesem Namesto poljuba in Marijan Rožanc - burka Paradiž (napovedano je nadaljevanje).

V Zapiskih Aleš Lokar med drugim polemizira z Borisom Pahorjem in z »Argentinci«, R. Z. je prišpeval aktualen članek Kaj bo sledilo, v katerem analizira položaj v Jugoslaviji po Rankovičevi odstranitvi. Članek je pisan zelo stvarno ter člankar nakaže tudi protislovja, ki se iz dneva v dan večajo v jugoslovanski družbi. Izredno duhoviti, a velikokrat tudi pikri, so Pomenki Roka Potrebujca. Za notranji dialog med sodelavci in uredniki, ki ga je revija pričela s to številko sta prispevala Vladimir Vremec (Obračun z neko intelektualno pozicijo) in Aleš Lokar (Izobraženec in sodobna kultura). Oba polemizirata z Levom Detelo, ki v tej številki ni več član uredniškega odbora.

V dopisu iz Doline se R.P. sprašuje »ali KPI zagovarja interese industrialcev in se popolnoma poživlja na pravice našega kmeta in naše slovenske koristi?« Sledi še marginalija Fratelančni rod na Gorinjskem.

Marijan Bajc

IZVESTJE SREDNJIH SOL, Trst, 1965. Z enoletno zamudo je izšlo šolsko izvestje za leto 1964/65, izdala so ga ravnateljstva srednjih šol v Trstu. Novost tega izvestja je v tem, da je vsaka šola posvetila stran svoji dvajsetletnici ali kako leto manj obstoja. Izvestje še krasi slike nekdanjega sedeža in novega pri Sv. Ivanu. Drugih posebnosti izvestje ob dvajsetletnici ne prinaša, razen imen profesorjev, dijakov in nekaj zaglavij. Prav je, da Izvestje izhaja. Želeli bi le, da bi izhajalo redno ob zaključku šolskega leta in ne z zamudo celega leta.

Če pa smemo še kaj zapisati ob dvajsetletnici, bi želeli, da bi jo bile šole javno proslavile s primernim jubilejnim nastopom, ne pa jo odpravile s par vrsticami v zakasnelem letnem poročilu. Slovenske srednje šole na Tržaškem štejejo nad tisoč učencev in niso bile sposobne pripraviti jubilejnega nastopa za dvajsetletnico. Slovenska gimnazija v Celovcu, ki šteje le nekaj nad 350 dijakov pa pripravi vsako leto javno akademijo, na katero je pozorna vsa Koroška in je deležna laskave pohvale tudi v nemškem časopisju. Poklicani naj se zamisljijo!

CANKARJEVA PUBLICISTIKA IN TRST ob 90. obletnici Cankarjevega rojstva. Trst 1966, založilo ZTT, ponatis iz Primorskega dnevnika. Štirideset strani obsegajoča brošura je posvečena Cankarjevemu stikom s Trstom in pomeni osvetlitev Cankarja tudi s tržaškega zornega kota.

GORISKA SREČANJA, leto I. številka 2. Iz Nove Gorice je dospela že druga številka Goriških srečanj, ki so posvečena krajevnim problemom, stikom preko meje, napredku, težavam, preteklosti in sedanjosti. Slede še zapiski, gradivo in recenzije.

GLEDALIŠČE

SLOVENSKO GLEDALIŠČE

Za letošnjo sezono je izbralo vodstvo Slovenskega gledališča kot redne predstave tale dela:

- Maksim Gorki: »Na dnu«;
- Hartman-Drabosnjak: »Ta sveti dan veseli dan«;
- Luigi Pirandello: »Nocoj improviziramo«;
- Slovenska novost:
- Anton Novačan: »Herman Celjski«;
- Franc Lehar: »Zemlja smehljava« (opereta);

Na malem odru pa je v načrtu: Slovenski humor; T. Williams: »Blues« in »Mroček«.

Izven abonmaja je Grimm-Martinnuzzijeva otroška igra »Obuti maček« in gostovanja.

MAKSIM GORKI: »NA DNU«

Sezono je pričel tedaj ruski pisatelj Maksim Gorki. Tudi letošnji začetek je pokazal, kako zelo težko

je zadovoljiti slovensko občinstvo. Pričakovalo je težko, razmišljajoče delo, vedelo je, da ljudje, ki jih bodo ta večer igravci poustvarjali, niso bogve kako veseli, da je med njimi več žalosti in trpljenja, obupa in strtosti kot pa vere v življenje. Zato tudi letošnja prva premiera ni prinesla prazničnega vzdušja v svetlo stavbo in občinstvo ni napolnilo prostorov kot bi jih lahko. Tržaško občinstvo sprejema gledališke predstave z nekim posebnim

Joško Lukeš v vlogi Luke v drami »Na dnu«

merilom, ne vse, a velika večina: Ne trpkih in obupanih življenj, ampak več vere in veselja do življenja. Le manjši del občinstva presoja in uživa predvsem umetnino. Zato je v resnici težko sestavljati repertoar za tako različno občinstvo s tako različnim okusom.

In vendar ni to Gorkijevo delo brez svetlobe in brez rešnje poti. Romar Luka jo prinaša s svojo dobroto vsem, ki so najbolj zapuščeni in najbolj obupani. Gorki govori prav po Luki čudovite besede, pa tudi po drugih ljudeh, ki jih je ustvaril v tem delu. Kot drugi ruski misleci in besedni umetniki pred Gorkim, je tudi ta našel tolažbo in odrešilno pot v veri. Vsak človek je svoboden, ali jo sprejme

MEDNARODNA RAZSTAVA CERKVE UMETNOSTI

Zaključena je druga mednarodna razstava cerkvene umetnosti. Doživela je še mnogo večji uspeh kot ga je prva. Razstavljena dela si je ogledalo na tisoče ljudi.

Razsodišče je podelilo zlato medaljo predsednika republike avstrijskemu kiparju Fritzju Wotrubu, zlato medaljo predsednika senata francskemu slikarju Bissieru, zlato medaljo predsednika poslanske zbornice pa slikarju Domenicu Cantatoru iz Milana.

Prvo nagrado za slikarstvo je dobil avstrijski slikar Paul Meissner, prvo nagrado za kiparstvo pa si delita ameriški kipar Robert Fowler in milanski kipar Agenero Fabri. Ostale nagrade si delijo kipar Ciminaghi iz Milana, tržaški

ali ne, »sam bo plačal za vero in nevero, za ljubezen, za pamet...«, kot pravi. A iz vsega vidimo njeno dragocenost.

Predstavo je režiral Jože Babič in ji dal velik razpon, ko je Niko Matulj razširil prostor čez veliki oder. Tudi sicer je Babiču uspelo usmeriti predstavo v primeren ritem in vzvaloviti dejanje na določenih mestih v napetost, da ne bi bilo premonotono. Lepe podobe so ustvarili: Joško Lukeš v Luki, Lidija Kozlovičeva v Nataši, Radko Polič v Vasku (čeprav je opazen še njegov mladostni zagon in še nezaključeno zorenje), Pavel Bajc v Klešču, Stane Starešinič v Igravcu, Leli Nakrstova v Ani, Mira Sardočeva v Vasilisi, Rado Nakrst v Kostijevu in drugi.

Predstava je bila lepa, a zdelo se je, da bi bilo možno naznačiti bedo prostora in ljudi z nekoliko bolj stilizirano sceno in manj beraškimi oblačili. *ip*

GOSTOVANJE BEOGRAJČANOV

Skoro da v prehitrem zaporedju za premiero je bilo gostovanje beograjske gledališke skupine Atelje 212. V splošnem sodimo, da bi bilo treba tako gostovanje bolj pripraviti in ne samo omogočiti neki skupini, ki potuje preko Trsta, da tudi tu nastopi. Vsaj Gledališki list bi moral predstaviti delo in pisatelja in nakazati vsebino farse, s katero so gostovali. Tako pa je »Praščiči dir« ostal sicer zanimiv zaradi načina izražanja, načina igranja in melodije srbskega jezika, a ni v splošnem zapustil kakega globljega vtisa. Do kraja more razumeti farso le Beograjčan, ker je ta, tako veren odraz življenja, ki ga mi premalo poznamo.

Mnenja smo, da bi bilo za Tržaške Slovence koristneje gostovanje kake elitne skupine igravcev iz ljubljanske Drame ali vsaj iz kakega drugega kvalitetnega slovenskega gledališča, čeprav ne odrekamo umetniške vrednosti Ateljeju 212 in jih radi pozdravimo na poti. *—in*

kipar Ugo Carà, slikar Marcello Avenaghi iz Rima in tržaški slikar Edoardo Devetta, Nagrado za grafiko je prejel kamerunski grafik Engelbert Mveng.

Na razstavi so bile zastopane najrazličnejše smeri. Zanimiva je bila primerjava, kako predstavniki različnih narodov in različnih zemljin v barvah in gradivu upodabljajo veliko Oznanilo in veliko Resnico, ki se ji bližamo po veri.

Na razstavi so bili zastopani tudi trije slovenski umetniki: Tone Kralj, Avgust Černigoj in Mole iz Ljubljane. Reči moramo, da so naši umetniki na tem mednarodnem forumu dostojno in častno zastopali slovensko umetnost. *ip*

NOTRANJI DIALOG

Ne strašimo se te rubrike. Davno nam je jasno in smo prepričani, da moremo imeti tudi katoličani med seboj o marsikateri stvari različna mnenja. Tako je bilo na naših študijskih dnevih v Dragi, kar se je nekaterim ljudem v totalitarnih strankah zdelo nekaj nezasišanega. Niso mogli razumeti kako smo mogli sedeti s tako različnimi gledanji za isto mizo. In vendar je to osnovni pogoj našega lepega sožitja in skupnega dela. K razčiščenju in pozitivni zanimanja naj prispeva tudi naše poglavje »Slovenski problemi« v osrednjem delu revije.

V zvezi s polemiko, ki je bila sprožena v zadnji številki Mostu, smo prejeli dva odgovora. Kot revija nimamo namena polemizirati z Mostom, mnenja pa smo bili vedno, da mora vsakdo vedno imeti možnost izraziti svoje gledanje. Tako danes objavljamo dva prispevka v tem smislu. Predvsem zato, ker so bili nekateri članki, o katerih teče polemika, objavljeni v Mladiki. Vemo pa, da značaj naše revije ni primeren za to vrsto razpravljanj in se jih bomo zato v bodoče čim bolj izogibali. Naše razmerje do Mostu pa se s tem ne spreminja, saj živimo pod isto streho.

UREDNIK

POJASNILO

V Mostu 11 sta Vladimir Vremec in Aleš Lokar objavila dva zapisa, »dialoga« z nekaterimi mojimi stališči, ki pa zaradi svoje nestrpnosti in vsiljivosti predstavljata izrazit »obračun« (to je Vremčev začetek naslova zapisa) z nasprotnikom. V Vremčevem članku je velikokrat govor o Absolutnem (z veliko začetnico); to bi se najbrž nanašalo na moj članek »Umetnikov obraz« (Novi list 582), čeprav ni bil moj namen nikdar zasedati pozicije Absolutnega, temveč mi je šlo le za človeško svobodo, za možnost, povedati svojo subjektivno resnico tako absolutno identično, tako absolutno zvesto svoji notranji resničnosti, kot je to v družbi le mogoče. In to tudi za ceno spora — ne z ljudstvom, katerega čustva izražam in za katerega pravice se potegujem, temveč z družbenimi dogmatiki. Vremec in Lokar mi zelo zamerita svoje nekolektivistično stališče, v katerem vidita celo potrebo po oblasti. Jaz, ki sem se vedno boril prav proti stereotipom oblastništva, doživim sedaj te vrste obrekovanje! Videti je pač, da Vremec in Lokar ne razumeta pozicije družbenega kritika in pisatelja: ta nima opraviti prav ničesar z oblastništvom, temveč je naperjena proti oblastništvu; njena naloga je, da vzmerni beroče občinstvo in preko njega ljudske množice, ki bodo morda odpravile tako in tako negativno stanje in si izvolile svojo suverenost in svojemu bistvu lastno družbeno strukturo; tu res ne vidim, kje bi bilo mesto za Oblastnika pisatelja-intelektualca! Pisatelj ni bil nikoli oblastnik, tudi v prejšnjih stoletjih ne. Da imajo Prešeren, Cankar in drugi v naši zgodovini neki poseben, celo politični pomen, je značilno za narod, ki ni bil politično svoboden in se je zatekel v povečevanje pomena svojih umetnikov

Jaz se zavedam, da je tudi življenjski prostor umetnosti omejen in da se morda danes še omejuje: ne omejuje pa se v tistem smislu, kot to misli Aleš Lokar, namreč v tem smislu, da danes inteligent ne bi imel kakega posebnega vpliva na narod. Kako je z vplivom Sartra ali Pasternaka ali Jaspersa ali Krleža na narode in človeštvo, če smem vprašati? Ali tu res ne gre za nikakršen vpliv? Je morda Schiiller ali pa Prešeren za svojega življenja imel večji vpliv, če že moramo govoriti o vplivu? Morda se je zaradi svetovne specializacije umetnikov vpliv v določenih inteligenčnih plasteh res zožil (a totalen tako nikoli ni bil), še manj pa je postal resnični umetnik specialista, ki se podobno kot rudniški predelavec, kot mizar, gradbeni inženir, peča s svojo ozko obrtjo. Umetnost je bila in bo tista sila, ki prerašča toge okvire specializacije, umetnost je še vedno ista totaliteta, kjer najde tudi vsak tehnični in drugi specialist, če se je zbral in potrudil, da jo dojame, in če še ni popolnoma duševno okrnul, svoj obraz in sintezo na prafaktorje razstavljenega sveta specializacij. Najmilejše rečeno, je torej, da so Lokarjeve teze smešne in omejene, lahko bi se pa dodalo še kakšen močnejši izraz, posebno če pomislimo, da za svojega nasprotnika uporablja v »dialogu« take izraze: psevdointelektualec, mistifikator, plemeniti Genij, meščanski intelektualac iz devetnajstega stoletja in podobno. Na Zapadu se zaradi manjših obtožb zelo radi razgovarjajo na sodiščih, saj je jasno, da taki izrazi žalijo nasprotnikovo ime in mu prinašajo nepopravljivo moralno škodo, ne povedo pa nič o njegovih resničnih stališčih.

Značilno za Lokarja in Vremca je, da ne povesta prav nič, iz kakšne notranje nuje in moralne priza-

detosti so nastali moji članki, nad katerimi so sodniki sedaj zavihteli svoj leseni meč. V članku »Ali je slovenska inteligenca odpovedala?« (Mladika 66, št. 5) želim pomagati prav inteligenci, zopet dvigniti njen nivo in tako dinamizirati ves narod. Moja kritika verjetno mislita, da bo iniciativa prišla kar od spodaj, vsi specialisti bodo v trenutku imeli obljubljeni deželo na pladnju! Če drugega ne, zelo dolgo bodo še morali čakati, dalje od že legendarnega kralja Matjaža, ki se mu je sedaj bela brada že šestnajstkrat ovila okoli kamnite mize. Tudi članek »Osebnost in povprečje« (Mladika št. 5) je nastal iz iste moralne potrebe, premostiti današnjo negativno stvarnost. Lokar sicer pravi, da je potrebno v vsakem pojavu videti nekaj pozitivnega. Seveda, to je ja popolnoma jasno! A žal je v vsakem pojavu tudi nekaj negativnega, in to negativno skuša odpravljati družbeni kritik in pisatelj. Iz take nuje je končno nastal tudi »Razgovor s samim seboj« (Mladika št. 6). Če sem si drznil kritizirati take osebnosti, kvalitetne družbene delavce, kot so Pahor, Vidmar, Kocbek ali Jurčec, je to imelo že svoje, strogo pretehtane vzroke. Vse te osebnosti namreč omejujejo slovensko kulturo na sistem bolj ali manj pravovernih predalčkov, političantskih skupin, nihče pa ne vidi celote. In še enkrat pristavljam: domovina kljub dvajsetim letom, odkar je pretekla vojna, noče spoznati, da tudi emigrantska slovenska literatura predstavlja del današnje slovenske književnosti. Tisti razgovor torej ne pomeni poveličevanja mojega imena, temveč sem tam izpostavil svoje ime v imenu vse emigrantske literature, (še majhna opomba: Lokar pravi, da izsiljujem uspeh za vsako ceno, celo, da napišem največjo grdobijo vse slovenske literarne zgodovine. Tu se Lokar identificira s tistimi kritiki iz Argentine, ki jim da na drugem mestu sebi primerno lekcijo — kot si privoščijo še marsikaj drugega. Res me verjame, da sem storil največjo grdobijo vse slovenske literarne zgodovine: rekel sem le, da argentinska Velikonjeva nagrada predstavlja nov politikum. Za ime nagrade da so izbrali manj pomembnega literata, ki politično ni častno zastopal slovenskega naroda. To je vse. V tem je največja grdobija. Za gospoda Jurčeca in Lokarja.)

Tako bi lahko kar naprej in naprej nadaljevali to pranje umazanega perila. A se mi zdi, da je problem preveč ozek in oseben (ne glede na to, da tu in tam pridere v stržen sodobnega duhovnega bivanja in težav), da bi se z njim še ukvarjali. — Poseben problem namreč predstavlja Vremčev »filozofiranje«, v katerem mi hoče dokazati, da stojim nad družbo, kar nisem trdil nikjer, in kar ni v skladu z mojo vestjo in mojim

osebnim prepričanjem. Pisatelj je vendar družbi odgovoren. Vremec je zelo slabo bral moje članke, drugače ne bi v afektu napačno prepisoval iz mojega teksta (n. pr. »mladiči okoli Zaliva« in podobno).

Žalostno bo, če bo »slovenski pisatelj končal v svoji stroki, osamljen, odrezan od družbene baze« (Lokar), če »inteligenta ne bo več nihče potreboval« (Lokar) »v gluhem, neodmevnem prostoru.« (Lokar). Dovolj žalostno in sramotno, če Cankar danes med nami ne more več bivati.

Vremec in Lokar bi rada svetu dopovedala, da so bili stoletni intelektualčevi naporji zaman: tako ali tako niso ničesar dosegli. Kaj so res iskali oblast? Ali pa jo mogoče kdo drugi išče? Intelektualčevi naporji so vsekakor veliko naredili, ne le za intelektualce, temveč za vse ljudstvo. Končno ne more nihče negirati dejstva, da je svet zabeležil v zadnjih stoletjih velik razvoj — in to predvsem po zaslugi intelek-

ČLOVEK IN DRUŽBA

V mirnih časih se ljudje čutijo zelo malo povezane z zgodovino. Dejstva, da tudi sami tvorijo zgodovino, se pogosto le površno ali sploh ne zavedajo. Radi mislijo, da se vladajoči socialni in politični sistemi, kulturno in moralno stanje v lastni državi ali narodu, njihovih vsakodnevnih ciljev, interesov, delovanja, pridobivanja prav malo tičejo. V takšnih časih se krepki materialističen pogled na svet, ki zmanjšuje vlogo posameznika v zgodovini in vidi v njem le nepomembno »kolesce« v velikanskem stroju »objektivnega razvoja«. Takrat se celo med intelektualnimi krogi vrednoti zahteva po osebnosti, po njenem neodvisnem razvoju in delovanju — kot kulturno zaostala ali celo kot politično reakcionarna. Tako je bilo n.p.r. v Rusiji pred oktobrsko revolucijo.

Toda v času oktobrske revolucije in kasnejših nasilnih in radikalnih sprememb ni bilo več mogoče niti v Rusiji niti na svetovnem političnem odru zanikati odločilne vloge osebnosti v zgodovini. Isto velja n.p.r. tudi za politično zgodovinske dogodke med drugo svetovno vojno v Jugoslaviji, oziroma v Sloveniji.

Odkrito je tudi treba upoštevati dejstvo, da nobena država, noben narod, posebno še majhen, ne more niti danes opozoriti sveta nase, če nima močnih in originalnih osebnosti, pa naj so to politiki, umetniki, znanstveniki ali jasni delavci kate-regakoli poklica ali vrste.

Zaradi vseh teh in še mnogih nespornih dejstev, ki jih v tem kratkem zapisu ni mogoče navesti, tudi kot neprizadet bralec ne morem soglašati z miselnostjo, ki nam jo o tem problemu, kakor tudi o problemu izobraženca v sodobni družbi, sugerirata prva dva avtor-

tualca. In sedaj naj bi bil intelektualce obsojen zgolj na životačenje. V dveh desetletjih bo število nepismenih doseglo vsaj stopnjo ene milijarde. Se posebno zato je potrebno, da intelektualci zapremo kovčke in pustimo vso odgovornost specialistom, dobrim obratovodjem! Ko bi Lokar in Vremec vedela, v kakšnem strokovnem in duhovnem stanju se nahajajo ti »specialisti« v današnji Sloveniji.

Vremec in Lokar se nista sprijela z mojim delom, temveč sta iz širšega konteksta mojega dela izrgala nekaj citatov in jih priredila svoji liniji konformizma. Tako kritika je značilen primer površinskega podobarstva, ki se je ustoličilo zlasti v stalinistični Sovjetski zvezi, a se tam že davno razkrajajo — po zaslugi pogumnih družbenih kritikov. Je zgovoren primer circulusa vitiosusa zgrešene pessisovske metode, kot je take primerke že krstila slovenska literarna zgodovina.

Lev Detela

ja Notranjega dialoga v novi rubriki zadnje številke Mostu.

Nesporemljiva je že njuna metoda, s katero razmišljata o problemih, o katerih se danes prizadeto piše na vseh koncih sveta. Tako n.p.r. Vladimir Vremec z etično dvomljivo, dvoumno »samokritično« metodo v nekakšnem nejasnem, »visokoučenem filozofskem« jeziku (ki se je že preživel) »obračunava« (intelektualizira) z neko intelektualno pozicijo, ki jo je zagrešil — kot zgleda — na Slovenskem samo en sam intelektualce, oziroma psevdointelektualec (po Lokarju). Ta se je zavzemal za neodvisen razvoj pozitivne osebnosti tudi v enostrankarskem, oziroma »nadrstrankarskem sistemu«, kakor se politični predstavniki Jugoslavije (E. Kardelj) danes v svetu radi izražajo, zato ga je treba kar najhitreje obdolžiti »oblastiteljnosti, sovražnega razpoloženja do človekove stvarnosti in mistifikacije osebnostnega in subjektivističnega gledanja na svet.«

Če zasledujemo globjo veljavno resnico o načetih problemih, se moramo zamisliti tudi nad Lokarjevo varianto razmišljanja o vlogi izobraženca v sodobni družbi. Dejstvo je namreč, da se resnica zelo rada izmika takrat, kadar se rešuje določen problem preveč tako, kot komu ugaja, oziroma kot odgovarja njegovi miselnosti, načinu življenja ali določeni osebnosti, za katere avtor misli, da jo mora vedno za vsako ceno pohvaliti, zato da neko drugo osebnost laže graja ali napada. To nam dokazuje niz ali gličnosti, samovoljnih in neutemelje njih zaključkov ter protislovij v razmeroma kratkem sestavku.

Navajam samo nekatere:

Lokar najprej prizna, da je nje-

gova teorija poznavanja marksizma šibka, potem pa se pobaha z dvojnimi izkusitvami, ki ga ima pri doživljanju marksizma v praksi dveh dežel: Jugoslavije in Italije. Ne pomisli pa, da njegova sodba o rezultatih marksizma v praksi ne more biti merodajna, ker jih zaradi nepoznavanja marksistične teorije ne more primerjati s teoretičnimi podstavkami in presoditi. Ta površnost mu tudi narekuje nesprejemljivo trditev: »Novi duh se izraža v tem, da vidimo v vsakem pojavu nekaj pozitivnega. To je pravi znanstveni (?marksistični, op. Merlak-Detela) in pravi krščanski duh.«

Je za krščanstvo pozitiven tudi pojav greha? Razmišlja marksizem o človeku kot o »grešnem bitju« (izraz s katerim zelo rad operira Vremec)? Je pojav množičnih pokoljev v drugi svetovni vojni bil za kristjane in marksiste vreden pričakovanja, če je vsak »pojav vreden našega pričakovanja«, kakor se glasi naslednja naravnost neverjetna Lokarjeva trditev. Kaj dovoljuje avtorju takšno neodgovorno mešanje dveh v marsičem polarno stojičih pogledov? Dialog med marksisti in kristjani, na katerega se Lokar takoj v začetku sklicuje, gotovo ne.

Pojav specializacije je danes obče znan. Ni pa potrebno, da se z njim sprijaznimo, ampak se, kolikor je le mogoče, zavestno upiramo deformacijam, ki jih ta pojav s seboj prinaša.

Zakaj je beseda o poslanstvu izobraženca Lokarju in Vremcu toliko v napoto? Zakaj ga potiskata v maso, sama pa se ne odpovesta naslovom inženirjev, doktorjev univerz? To so vendar tista vidna znamenja, ki najbrž »narod geometrov, tehnikov in knjigovodij« ponižujejo in žalijo, če pojmujejo vsako višjo izobrazbo, zlasti še izobraževanje in vodenje svojega naroda kot nepotrebno, preživelo, modernega »izobraženca - tehnika - specialista« nevredno funkcijo in poslauštvo. Ali pa imamo v tem primeru opraviti z napačno ljubeznijo do sočlo veka? Naš sočlovek, naj bo kdorkoli in karkoli, ne teži za tem, da bi se spojil z brezoblično maso, ampak da bi svojo družbeno funkcijo, pa četudi je specializirana, opravljal kot samostojno, vsem ljudem enakovredno in enkratno človeško bitje. Vsaka resnična konstruktivna osebnost, za katero se tudi zavzemamo, ga v njegovih družbenih in duhovnih naporih potrjuje in utrjuje.

Ali ni mogoče zavzemanje za spoštovanje človekove drugačnosti, o kateri piše Lokar v isti reviji, prej bahava modna fraza, kot pa dejanska želja izrekovalcev te resnice, saj so se ob prvi ugodni priložnosti vrgli na svojega najožjega so-delavca, ker ni niti pred svetom niti pred njimi skrival svoje drugačnosti?

Milena Merlak Detela

CEDADSKI ROKOPIS

Cedadski muzej ima v varstvu zelo veliko dragocenost, namreč *Beneškoslovski ali Cedadski rokopis*. Nastal je okoli leta 1497. Obsega slovenske zapiske na pergamentnem listu o tem, kdo in kaj je podaril bratovščini sv. Marije v Črneji (Crnjevac), ki leži vzhodno od Tarcenta. Največ zapisov je opravil javni notar Janez s Krka. Napisani so v terskem narečju. Ker rokopis hranijo v Ceadadu, se imenuje Cedadski rokopis.

O tem rokopisu se seznanjajo učenci slovenskih srednjih šol v Italiji, pa tudi v Sloveniji. Za Slovence je to velika dragocenost. Če gremo v Ceadad, si pač želimo ogledati ta rokopis.

Toda zgodilo se je že večkrat, da niti posamezniki, niti na šolskih skupinskih obiskih muzeja nismo imeli te sreče, da bi lahko videli rokopis. Pred kratkim se je zgodilo tole: Čuvaj ne ve zanj. Ravnatelj, na katerega se potem obrnemo, pravi, da nam bi znal o tem povedati kaj muzejski knjižničar, ki pa da je bolan. Potem nas čuvaj pouči, da pravzaprav nimajo drugega kot uradnika, a ta da je šel za trenutek iz stavbe.

Cedadski muzej si menda ne misli zapraviti svojega ugleda na ta način. Sodimo, da mora biti vendar viden ta rokopis, ki je lahko zavarovan pod steklom in ga čuva muzejski varuh. Posebno dijaki, ki nas je precej slovenske narodnosti v deželi, bi želeli videti rokopis, ko pridemo v muzej. Ko smo zadnjič obiskali cedadski muzej prav zaradi tega rokopisa, pa ga nam niso pokazali, smo bili res razočarani.

Dijak iz Trsta

MOJ SKUŠTRANI FANT

Nikar se ne smejte, da vam pišem o njem. Revija mnogo govori o lepoti v umetnosti, v medsebojnem življenju, o lepoti mladosti in tako dalje. Oprostite, ali se Vam zdi lepo, da ima mlad fant dolge lase? Daljše kot jih imam jaz. Tolikokrat sem mu rekla, da sem vedno sanjala o fantu, ki bo ves moč: samozavesten, športnik, močan, neustrašen... In zdaj dobim fanta, ki mu naenkrat pade v glavo, da si pusti rasti dolge lase. Malo manjka in si bo barval nohte in ustnice. Povedala sem, da takega nočem. A on pritiska še naprej za mano. Kaj naj napravim? Vem, Vi ga ne poznate in ni Vaša stvar, da bi se spuščali v to. A, ko berem Vašo revijo si mislim (ne vem zakaj imam ta občutek), da pri njej sodelujejo zdravi ljudje, mislim ljudje z zdravimi nazori. Načnite, načnite tudi Vi v reviji enkrat ta problem dolgih las in pišite o fantih, ki postajajo dekleta. Zbudite jih! In

opozorite tiste, ki še niso ponoreli, da ne bodo jutri začeli noreti.

Vem, glede njega mi ne morete pomagati. Morala bi Vam pisati mnogo več, a tega spet nočem. Pa vsaj pišite o dolgolascih, da boste nekatere obvarovali!

Mara

TE POROKE...

Se vedno se ni nihče resno lotil vprašanja mešanih zakonov. Vemo, da prinašajo v narodnostnem oziru katastrofo, a vendar se ne lotimo resno tega vprašanja.

Ali se Vam ne zdi, da je velik vzrok mešanih zakonov razbita slovenska družba? Se vedno ni nihče našel načina, da bi prišli mladi ljudje večkrat skupaj. Vem, da to ni vse. Toda, ali ne vidite, da se sploh ne poznamo? Taka družabnost bi se morala razviti v prijetnem vzdušju, neprisiljeno in pristrčno. Ne poznamo se in v preteklosti so nas tiščali čim bolj vsakega k sebi, dekleta na en konec, fante na drugega. Meni pa se zdi, da je potrebna večja povezava med nami vsemi. Tudi zato, da bomo lažje skupno kaj naredili na prosvetnem, narodnem polju.

V lepi družbi, v prijetnem, poštenem razpoloženju in srečanju se bomo vsi dobro počutili in ne bomo iskali družbe drugod.

Vem, da to ni vse, a vsaj to bi pa le lahko naredili. Na to bi morale misliti naše osrednje organizacije.

m. Boršt

DVORANA NA OPCINAH IN DOM PRI SV. IVANU

Ponovno smo že brali, da gredo dela v Domu pri Sv. Ivanu h koncu in prav tako napovedujejo, da bo v kratkem tudi dvorana na Opčinah gotova. Oba sedeža bosta nov napredek in nov dokaz naše volje do življenja in dela.

Tega uspeha se veselimo tudi v ostalih krajih. Zelo bi radi, da bi bile blagoslovitve zelo veličastne in lepe. Zato bi bilo lepo, če bi mogli že kmalu sporočiti, kdaj približno bosta ta dva pomembna dogodka, da se bomo nanju pripravili tudi drugod. Mislim, da bo to res praznik vseh Tržaških Slovencev.

Če vam je kaj znano, vas prosimo, da bi nam sporočili.

K. I., Trst

Nekoliko težko je napovedovati datume, ker jih toliko stvari lahko spremenijo. Na Opčinah upajo na december, pri Sv. Ivanu se ne izražajo določno, ker še marsikaj manjka. Eni kot drugi pa se priporočajo za pomoč in bodo hvaležni za vsako oporo.

KULTURNI DOM

Dovolite, da spet sprožim to zadevo. Ali se vedno ni nobenega napredka kar zadeva skupne uporabe Kulturnega doma. Znano je vsem, da je samo ena politična skupina tukajšnjih Slovencev dobila v last to hišo. To je bilo ob otvoritvi tudi povedano. Razumljivo je, da so ostali hoteli ob otvoritvi pokazati, da niso s tem zadovoljni. Tedaj so govorili tisti, ki so dobili v last Kulturni dom, da bodo vodili razgovore z ostalimi Slovenci dalje, da bo prišlo do skupne uprave. Menda Dom upravlja še vedno »začasni« odbor, ki mu načeljuje dr. Tončič. Ali lastniki mislijo, da bodo ostali Slovenci počasi pozabili, da jim je bila storjena velika krivica, ko so bili odrinjeni od deleža, ki naj bi bil izročen vsej manjšini, ali si morda kdo prizadeva, da bi to neljubo zadevo poravnal? Ali smo tam, kjer smo bili ob otvoritvi? Mislim, da zanima to vprašanje še marsikoga in bi rad, da bi mi odgovorili. Lepo pozdravljam

Tržaški Edinjaš

»Mladika« ni vodila razgovorov o Kulturnem domu, pač pa predstavniki Slovenske prosvete. Vendar mislimo, da lahko odgovorimo namesto nje, da nam ni znano, da bi sedanji lastniki pokazali kakršno koli voljo, da bi se to vprašanje rešilo in, kolikor nam je znano, ni prišla od njih nobena pobuda, kar znači, da ostajajo na istih stališčih kot so bili v začetku.

Sporočilo uredništva

Zgodovino slovenskega šolstva smo morali tokrat iz tehničnih razlogov odložiti in bomo z njo nadaljevali prihodnjič.

Ponovno prosimo, da bi poslali vsaj do 20. v mesecu rokopise za številko naslednjega meseca. Drugače nastanejo nepotrebne zamude.

Lepo prosimo, da bi poravnali naročnino za letošnji letnik.

* * *

TISKOVNE NAPAKE

V zadnji številki Mladike se je v članek P. I. Žužka vrnilo nekaj tiskovnih napak. Namesto »posvečenega naprednemu dušnemu pastirstvu« beri »neposrednemu dušnemu pastirstvu« in namesto »spreminja na nek način v snov Kristusa« beri »spreminja na nek način snov v Kristusa«.

V članku Leva Detele Traktat o pluralizmu beri pravilno: (levi stolpec, 28. vrst. od spodaj navzdol) »pa sploh ne sputaj...«; (desni stolpec, 3. vrst. od zgoraj navzdol) »...podpopprečno družbenost, ni resnični dialog.«

Za dobro voljo

Mešetar Peter je šel na Hrvaško kupovat vole. Iz Zagreba je brzojavil ženi: Ker vlak ob sedmih ne jemlje s seboj volov, pridem šele jutri.

V tramvaju. Otročiček sedi v maminem naročju in je ves nemiren. Neprestano joka. Gospod, ki sedi zraven njiju, se vznemirjen obrne k materi: »Vaš otrok ima gotovo influenco. Zakaj ga nosite med ljudi. Ne veste, da je njegova bolezen nalezljiva?«

Mamica se nasmehne in pravi: »Bila bi prava sreča, če bi jo nalezli. Veste, kaj mu je: zobke dobiva.«

»Tomaž, da te le ni sram! Pet let si star, Ivanček pa šele tri, pa ga tepeš. Kaj ne veš, kako grdo je, če se kdo spravi na mlajšega od sebe?«

»Ja zakaj pa potem ti mene natepeš mamica?«

»Veš kaj, Miha, tole dekcle je pa res prijazno. Odzdravi mi tudi, kadar se peljem na kolesu.«

Možak stopi k blagajni opernega gledališča: »En listek za ložo, prosim!«

»Za Seviljskega brivca?«

»Ne, zame,« odvrne možak.

»Gospod sodnik, kradel sem zato, ker nisem imel kaj jesti in ne strehe nad glavo.«

»Prihodnjih šest mesecev boste imeli oboje,« je odrezal sodnik

Zaročenec se je na dolgo in široko poslavljajal od svoje zaročenke pred vrati njenega doma. Končno je oče odprl vrata in rekel:

»Mladenič, lahko stojite tu vso noč, lahko se še celo uro poslavljate, če hočete, samo to bi vas prosil, da umaknete komolec s hišnega zvonca.«

Trgovec: »Ta klobuk lahko vzamete brez skrbi. Prilega se vam kakor rokavica.«

Kupec pa: »O tako? Ne, ne ne vzamem ga, premajhen mi bo. Prilegati se mora kot klobuk.«

Kapitan vojakom-novincem: »Jaz sem vaš kapitan, toda želim, da gledate v meni očeta. Ste razumeli, številka ena?«

»Sem, oče,« je strumno odgovoril novinec.

Neki mladenič bi se bil za vse na svetu rad približal neki gospodični. Začel je: »Gospodična, kaj nimate morda vi zelo lepe sestre?«

Gospodična pa s prebrisanim smehljajem: »Ne, ona jo ima.«

On: »Oprostite, gospa, vam je zoprna cigara?«

Ona: »Ne, cigara, dim mi je zoprn.«

Mlada žena hoče napraviti možu veliko presenečenje. S svojimi nežnimi rokami je pripravila kosilo. Kupila je piščanca, ga oskubila in dela v pečico.

Cez dve uri je zaslišala mlada ženka čivkajoč glasek: »Dajte no, gospa, zganite se: ali mi nataknite spet perje ali prižgite plin. Zebe me.«

Bil je glas piščanca.

V bar je stopil mož, ki je bil očitno zelo potreben kaluga okrepčila. Ko je spil tri konjake po vrsti, se je počutil bolje. Razvezal se mu je jezik in zaupal je lastniku bara:

»Vrnil sem se z dela domov in našel svojo ženo v objemu neznanega moškega. Kaj naj bi napravil? Potegnil sem moškemu iz rok dežnik in ga prelomil na dvoje. Potem sem mu rekel: »Zdaj pa ven, in naj dežuje kot ob vesoljnem potopu, ko bosta na cesti.« Zaloputnil sem vrata in tekel sem.«

Stric je prišel na obisk in si posadil nečaka na kolena.

»Zabavno, kaj mali?« je vprašal čez nekaj časa stric.

»Že, že,« je odgovoril mali, »ampak na pravem oslu je še lepše.«

R I M - Slovenski „Hotel Bled“ ITALIJA
Lastnik Vinko LEVSTIK

ROMA - Via S Croce in Gerusalemme 40 - Tel. 777-102, 7564783
Blizu železniške postaje - Direktna zveza z avtobusom št. 3
Domača kuhinja - Vse sobe s prhami.

TVRDKA

Kerže

UBTANOVljena LETA 1888

TRST

TRG S. GIOVANNI, 1

TEL. 35-019

Emajlirani štedilniki najmodernejših oblik na vsa goriva. Popolna oprema za kuhinje, jedilnice, restavracije iz emajla, nerjavečega (Inox) jekla, stekla itd. Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, grelci za vodo, hladilniki. Dekorativni predmeti umetne obrti, od keramike do brušenega kristala. Lestenci ter vse vrste električnih luči, klasične in moderne oblike.

CENA 200.- LIR